

Kamu İç Denetçilerinin Mesleki Bağımsızlık Algılarının Mesleki Bağlılık Algısı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi: Üniversiteler Örneği¹

Dr. Arzu YEŞİLTAŞ

arzuuy85@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0006-1969-5545>

Prof. Dr. Ganite KURT

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Finansal Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi, Ankara, Türkiye. ganite.kurt@hbv.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-6438-2501>

Özet

Bu çalışmada Türkiye’de devlet üniversitelerinde görev yapan iç denetçilerin mesleki bağlılıklarını etkileyen faktörlerin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Oluşturulan modelin değişkenlerine dayalı olarak hazırlanan anket formu Google Forms aracılığıyla Türkiye’deki devlet üniversitelerinde görev alan iç denetçilere uygulanmış ve 118 adet veri toplanmıştır. Araştırmada yer alan değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) analizi, iç denetçilerin değişkenlere yönelik algılarının demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla ise tek yönlü ANOVA testi gerçekleştirilmiştir. Yapılan YEM analizi sonucunda meslek etik algısının mesleki bağımsızlık algısı üzerinde; mesleki bağımsızlığının ise mesleki bağlılık üzerinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif yönde etkilerinin olduğu ortaya konmuştur. T testi sonuçlarına göre iç denetçilerin mesleki etik algılarının, meslek bağımsızlık algılarının ve mesleki bağlılıklarının cinsiyetlerine göre istatistiki olarak farklılaşmadığı; mesleki etik algıları ve mesleki bağımsızlık algılarının medeni duruma göre istatistiki olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı, buna karşın mesleki bağlılıklarının istatistiki olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda gerçekleştirilen tek yönlü ANOVA testi sonucunda ise iç denetçilerin meslek etiği algılarının, mesleki bağımsızlık algılarının ve mesleki bağlılıklarının yaşlarına, öğrenim düzeylerine ve deneyim sürelerine göre istatistiki olarak farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İç Denetçiler, Meslek Etiği, Mesleki Bağımsızlık, Mesleki Bağlılık

Makale Gönderme Tarihi: 13.05.2024

Makale Kabul Tarihi: 26.06.2024

Önerilen Atıf:

Yeşiltaş, A., Kurt, G. (2024). Kamu İç Denetçilerinin Mesleki Bağımsızlık Algılarının Mesleki Bağlılık Algısı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi: Üniversiteler Örneği, *İşletme Akademisi Dergisi*, 5 (3): 260-291.

¹ Bu çalışma, Prof. Dr. Ganite Kurt danışmanlığında, Arzu Yeşiltaş tarafından Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Bankacılık Anabilim Dalı’nda hazırlanan “Kamu İç Denetçilerinin Mesleki Bağımsızlık Algılarının Mesleki Bağlılık Algısı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi: Üniversiteler Örneği” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

Journal of Business Academy

2024, 5 (3): 260-291

DOI: [10.26677/TR1010.2024.1460](https://doi.org/10.26677/TR1010.2024.1460)

Dergi web sayfası: www.isakder.org

Investigation of the Effect of Public Internal Auditors' Perceptions of Professional Independence on the Perception of Professional Commitment: A Case of Universities

Dr. Arzu YEŞİLTAS

arzuuy85@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0006-1969-5545>

Prof. Dr. Ganite KURT

Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Financial Sciences, Ankara, Türkiye.
ganite.kurt@hbv.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-6438-2501>

Abstract

This research aims to reveal the factors affecting the professional commitment of internal auditors working in public universities in Turkey. The survey form prepared based on the variables of the created model was applied to internal auditors working at state universities in Turkey via Google Forms and 118 data were obtained. Structural Equation Modeling (SEM) analysis was performed to test the relationships between the variables in the research model, and one-way ANOVA test was performed to determine whether internal auditors' perceptions of the variables differed according to their demographic characteristics. As a result of the SEM analysis, it was found that the perception of professional ethics has an impact on the perception of professional independence; It has been revealed that professional independence has statistically significant and positive effects on professional commitment. According to the t test results, internal auditors' professional ethics perceptions, professional independence perceptions and professional commitments do not differ statistically according to their gender; It was concluded that perceptions of professional ethics and professional independence differ statistically significantly according to marital status, whereas professional commitments do not differ statistically. At the same time, as a result of the one-way ANOVA test, it was determined that internal auditors' perceptions of professional ethics, perceptions of professional independence and professional commitment did not differ statistically according to their age, education level and experience period.

Keywords: Internal Auditors, Professional Ethics, Professional Independence, Professional Commitment

Received: 13.05.2024

Accepted: 26.06.2024

Suggested Citation:

Yeşiltaş, A., Kurt, G. (2024). Investigation of the Effect of Public Internal Auditors' Perceptions of Professional Independence on the Perception of Professional Commitment: A Case of Universities, *Journal of Business Academy*, 5 (3): 260-291.

1.GİRİŞ

İç denetim, rekabetin arttığı ve risklerin devamlı olarak yoğunlaştığı günümüzde kurum ve kuruluşların sürdürülebilir bir başarı sağlamak ve güçlü kalabilmek amacıyla ihtiyaç duydukları temel bir prensip durumuna gelmiştir. Örgütlerde üst yönetimin güvenilirliğini, hesap verebilirliğini ve başarısını kuvvetlendiren bir görev taşıdığından, iç denetimin önemi günden güne çoğalmaktadır (Aslan, 2010: 67). Örgüt idaresine sağladığı güvence ve danışmanlık hizmeti sebebiyle örgütte yönetim açısından aynı zamanda da mali açıdan artı değer oluşturmak ve bu sayede örgütün amaç ve hedeflerine ulaşmasına yardımcı olmak iç denetim faaliyetinin en önemli amacıdır. İç denetim olgusu ister kamu isterse özel kesim olsun, işletme ve kuruluşlar açısından önemli faydalar sağlamaktadır. Bu faydalar; faaliyetlerin ve operasyonların verimliliğinin sağlanması, maliyetlerin optimize edilmesi, hata ve suiistimallerin ortadan kaldırılması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca iç denetim şirket ve kuruluşlar için muhtemel risklere karşı erken uyarı sistemi sağlamak gibi önemli bir görevi de üstlenmektedir. Günümüzde denetime bakış şekli değişmiş, risk odaklı bir süreç izlenir olmuştur.

Özel sektör tarafından etkin bir biçimde kullanılan iç denetim etkinliği, son dönemlerde kamu sektörünün de ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Çünkü özel sektör gibi kamu sektörü de büyük işlem hacimlerine ulaşan boyutlara gelmiştir. Bu nedenle karşı karşıya kaldıkları risklerin de sayısı artmıştır. Hem yasal düzenlemelere uygunluğun sağlanması hem operasyonların etkinleştirilmesi kurum ve kuruluşlardaki iç denetim ve buna bağlı iç kontrol sisteminin etkin çalışması ile mümkün olacaktır. Kurum ve kuruluşlarda iç denetim biriminde çalışan insan kaynağının bu etkinliği sürdürmesinde önemi büyüktür. İç denetim, iç kontrol alanında çalışan kişilerin almış oldukları eğitim, mesleki tecrübeleri, almış oldukları sertifikalar onların yetkinliğinin belirlenmesi açısından önem arz etmektedir. Bunun yanında çalıştıkları kurumda mesleklerini icra ederken iş ve kurumsal aidiyetleri iç denetim birimlerinin başarısını etkileyen hususlardır.

2.LİTERATÜR VE HİPOTEZLER

Konu ile ilgili literatür uluslararası ve ulusal çalışmalar bağlamında aşağıda tarihsel süreç dikkate alınarak verilmiştir.

Ahmad, Hamid, Afigah ve Amin (2023) tarafından anket yoluyla Malezyalı iç denetçilerde mesleki şüphecilik, öz yeterlilik, iş tatmini ve mesleki bağımsızlık algılarının mesleki bağlılık algıları ile arasındaki ilişki araştırılmıştır. Elde edilen bulgular mesleki öz yeterlilik ve özgüven daha yüksek olduğunda iç denetçilerin mesleki bağımsızlığa daha bağlı olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan, iş tatmininin mesleki bağımsızlığa bağlılık üzerinde ise anlamlı bir etkisi olmadığı ortaya koyulmuştur.

Aryonto ve Farhan (2023) tarafından rol çatışması ve rol belirsizliğinin bağımsızlığa bağlılık üzerindeki etkisini cinsiyet perspektifi yaklaşımı kullanılarak anket yöntemi ile araştırılmıştır. Çalışmanın örneklemini Endonezya'da yerel yönetim iç denetçileri, yani İl/İlçe Hükümet Müfettişliği denetçileri oluşturmaktadır. Bulgular, cinsiyet yaklaşımına dayalı olarak, bağımsız örneklem t-testi sonuçları, erkek yerel yönetim iç denetçilerinin rol çatışması düzeyini kadın yerel yönetim iç denetçilerinden daha yüksek bildirdiklerini, ancak rol belirsizliği ve mesleki bağımsızlığa bağlılık düzeylerini aynı bildirdiklerini ortaya koymaktadır. Ayrıca, rol çatışmasının erkek ve kadın yerel yönetim iç denetçileri için mesleki bağımsızlığa bağlılıkla ilişkili olmadığını ortaya koymaktadır. Diğer yandan, rol belirsizliği hem erkek yerel yönetim iç denetçileri hem de kadın yerel yönetim iç denetçileri için bağımsızlığa bağlılıkla negatif ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Gerekan, Şendurur ve Yıldırım (2023) tarafından teknostres ile örgütsel stres, bireysel iş performansı ve bağımsız denetim kalitesi arasındaki ilişkide mesleki bağlılığın aracılık rolü incelenmiştir. Bulgular teknostresin mesleki bağlılık, örgütsel stres, bireysel iş performansı ve bağımsız denetim kalitesi üzerinde etkisi olduğunu ayrıca, mesleki bağlılığın örgütsel stres, bireysel iş performansı ve bağımsız denetim kalitesi üzerinde de doğrudan bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Buna ek olarak kişisel bağlılığın teknostres ile örgütsel stres, bireysel iş performansı ve bağımsız denetim kalitesi arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini göstermektedir.

Alaa ve Taha (2023) çalışmasında vekâlet teorisi ve sosyal mübadele teorisi arasındaki bağı kullanarak işyeri zorbalığının iç denetçilerin bağımsızlığı üzerindeki doğrudan etkisini Orta Doğu ülkelerinden birindeki hem devlet hem de özel kolej ve üniversiteleri kapsayarak anket yoluyla incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın ölçüm ve yapısal modelleri kısmi en küçük kareler-yapısal eşitlik modellemesi ve SmartPLS v.4 kullanılarak test edilmiştir. Elde edilen bulgular zorbalığın üst düzey yöneticiler arasında yaygın olduğunu ve yükseköğretim sektöründeki iç denetçilerin bağımsızlığı üzerinde önemli, olumsuz, yüksek düzeyde ve doğrudan bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Yulianti, Zarkasyi, Suharman ve Soemantri (2023) mesleki bağlılık, etiğe bağlılık, iç kontrol odağı ve duygusal zekânın, denetim kalitesi davranışlarının azaltılması yoluyla hileyi tespit etme yeteneği Endonezya'daki Devlet İslami Dini Yükseköğretim Kurumunun iç kontrol birimindeki iç denetçiler üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmada verilerin işlenmesi için Lisrel yazılımı kullanılarak kovaryans temelli yapısal denklem modellemesi ve doğrudan ve dolaylı etkileri doğrulamak için ise Sobel testi kullanılmıştır. Bulgular mesleki bağlılık ve duygusal zekânın hileyi tespit etme becerisini olumlu yönde etkilediğine dair ampirik kanıtlar ortaya koymaktadır. Etiğe bağlılık ve duygusal zekâ, denetim kalitesi davranışlarının azalması üzerinde negatif bir etkiye sahiptir. Ayrıca, etiğe bağlılık ve duygusal zekânın, denetim kalitesi davranışlarının azalması yoluyla hileyi tespit etme becerisini dolaylı olarak etkilediğini de ortaya koymaktadır.

Gunilla (2023) iç denetçi bağımsızlığının kurumsal yönetim bağlamında analiz edildiğinde nasıl inşa edildiğini araştırarak iç denetimde bağımsızlığı anlamak amacıyla borsada işlem gören İsveçli büyük finansal olmayan şirketlerin kurumsal yönetim raporlarını üç yıl üst üste eleştirel söylem analizi (CDA) yöntemi kullanarak analiz etmiştir. Bulgular iç denetçilerin her zaman bağımsız olma kapasitesine sahip olduklarını tespit etmektedir. Çalışma, iç denetçilerin itaatkâr davranış kalıplarına sahip şirket çalışanları ile ilişkilerinde bağımsız olmadıklarını ancak, kurumsal emir komuta zincirinin altındakilerden hem durumsal hem de ilişkisel olarak bağımsız olduklarını ortaya koymaktadır.

Yusnaini ve Wahyudi (2023) tarafından yapılan çalışmada iç denetim kalitesini etkileyen faktörler kapsamlı bir şekilde analiz edilmiştir ve bu faktörlerin iç denetim kalitesi üzerindeki etkisi, rol çatışması değişkeninin moderatör olarak rol oynamasıyla birlikte araştırılmıştır. Endonezya'daki Kamu Hizmet Kurumu Devlet Üniversitelerindeki (Perguruan Tinggi Negeri Badan Layanan Umum/PTN BLU) İç Denetim Biriminin (Satuan Pengawas Internal/SPI) 130 üyesinden alınan anketler Moderated Regression Analysis (MRA) tekniği ile analiz edilmiştir. Bulgulara göre, SPI üyelerinin bağımsızlığının iç denetim kalitesi açısından olumlu bir etki gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, rol çatışması SPI üyelerinin bağımsızlığının iç denetim kalitesi üzerindeki etkisini zayıflatmamaktadır. Aksine, rol çatışması, iç denetçiler ile dış denetçiler arasındaki ilişkinin iç denetim kalitesi üzerindeki etkisini güçlendirmektedir.

Dwi, Fantika, Puspitasari ve Hasanah (2023) tarafından iç denetimin bağımsızlığı ile iyi üniversite yönetimi arasındaki ilişkide aracı değişken olarak iç denetimin etkinliğine dair ampirik bir kanıt sunmak için Wrap PLS yazılımı uygulanarak Endonezya'daki 58 devlet İslami yükseköğretim kurumundan iç denetim birim üyelerine dağıtılan anketler, nicel bir araştırma analizi ile

gerçekleştirilmiştir. Bulgular bağımsızlığın iyi üniversite yönetişimini doğrudan etkilemediğini göstermektedir. Ancak, iç denetimin etkinliği, iç denetimin bağımsızlığı ile iyi üniversite yönetişimi arasındaki ilişkiye aracılık etme kabiliyetini kanıtlamıştır.

Victor, Muhamad, Herman, Muhammed ve Eduard (2021) tarafından denetçi yetkinliği ve bağımsızlığının denetim kalitesi üzerindeki etkisini denetçi etiği ve mesleki bağlılığının moderatörlüğünde incelemek ve analiz etmek amacıyla Papua'da anket yoluyla çalışma yapılmıştır. Sonuçlar denetçilerin yetkinliğinin ve bağımsızlığının denetim kalitesi üzerinde pozitif ve anlamlı bir etki gösterdiğini ortaya koymaktadır. Denetçilerin yetkinliği veya bağımsızlığı arttıkça denetim kalitesinin arttığını gösteren sonuçlar da mevcuttur.

Saher (2021) Filistin'deki dış denetçilerin ve kredi memurlarının dış denetçilerin bağımsızlığına ilişkin algılarını anket kullanarak analiz etmiştir. Bulgular denetim dışı hizmetlerin sağlanması, denetçinin tek bir denetim müşterisine olan ekonomik bağımlılığı ve denetçi ile müşteri arasındaki uzun süreli ilişki ile ilgili olarak dış denetçilerin ve kredi memurlarının algılarında önemli farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, müşteriden önemli hediyelerin kabul edilmesi, kredi yetkilileri ve dış denetçi tarafından denetçi bağımsızlığını etkileyebilecek önemli bir faktör olarak görülmüş ve bu nedenle müşteriden önemli hediyelerin kabul edilmesiyle ilgili olarak iki katılımcı grubu arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Tuan, Ariff ve Hafiza (2020) Malezya'daki dış denetçilerin bilgi sızdırma niyetini ve bu niyeti etkileyen faktörleri incelemişlerdir. Veriler, Malezya genelindeki dış denetçilere posta yoluyla gönderilen yapılandırılmış bir anket yoluyla toplanarak SmartPLS ile analiz edilmiştir. Bulgulara göre dış denetçilerin mesleki bağlılık ve bağımsızlık bağlılıklarının, bilgi sızdırma maksadı üzerinde olumlu bir etki gösterdiği ve mesleki faktörlerin dış denetçilerin bilgi sızdırma niyetini artırabileceği argümanını desteklediğini ortaya koymaktadır. Algılanan davranışsal kontrolün bilgi sızdırma maksadıyla pozitif yönde bir ilişkisinin olduğu bulunurken, öznel norm ve tutumların bilgi sızdırma maksadını etkilediğini gösteren bir kanıt bulunmamaktadır.

Melati, Sutrisno, Aulia. (2020) Endonezya'da denetçilerin mesleki bağlılığının ve denetim zamanı bütçe baskısının denetçilerin bağımsızlığı aracılığı ile denetim kalitesi üzerindeki etkisini anket yoluyla araştırmıştır. Veri analizinde Kısmi En Küçük Kareler testi kullanılmıştır. Bulgular denetim kalitesinin denetçilerin mesleki bağlılığından doğrudan ya da denetçilerin bağımsızlığı aracılığıyla dolaylı olarak etkilenebileceği, denetim zamanı bütçe baskısının ise denetim kalitesini denetçilerin bağımsızlığı aracılığıyla yalnızca dolaylı olarak etkilediğini ortaya koymaktadır.

Hatunoğlu ve Koca (2020) tarafından yapılan çalışmada bağımsız denetçinin meslek bağlılığının ve denetimde kalite algısının denetçinin eğitim düzeyi ve meslek deneyimine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla bağımsız denetçilere anket uygulanarak SPSS programı incelenmiştir. Analize göre bağımsız denetçilerin meslek bağlılıkları ve denetimde kalite algısının denetçilerin mesleki tecrübeleri ve eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık ortaya koyduğunu ifade etmektedir.

Inês ve Maria (2019) denetçilerin denetçi bağımsızlığı algılarını derinlemesine anlamayı, özellikle de bu algıların denetim dışı hizmetlerin sağlanmasından, rekabetten, denetim firmasının büyüklüğünden ve görev süresinden ya da müşterinin finansal durumundan etkilenip etkilenmediğini ve nasıl etkilendiğini nitel araştırma yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla gerçekleştirmiştir. Bulgular, hem denetim dışı hizmetlerin sağlanması hem de görev süresi, görüşülen kişiler arasında denetçi bağımsızlığını etkilediği konusunda büyük bir fikir birliği ortaya koymaktadır. Rotasyon ve davalara maruz kalma çoğunlukla iyileştirici faktörler olarak algılanmıştır.

Itsaso ve Marcela (2018) denetçilerin mesleki tutum ve davranışlarını 122 İspanyol denetçinin anket yanıtlarıyla İncelenen varyansa dayalı yapısal eşitlik modellemesi (kısmi en küçük kareler, PLS) kullanarak analiz etmişlerdir. Kamu yararı taahhüdünün, bağımsızlık yaptırımını inançlarının ve kurumsal etik kültürün denetçilerin tarafsızlıklarını tehlikeye atan uygulamaları kabul etmeleri ve bunlara katılmaları üzerindeki etkisini test etmektedir. Sonuçlar, bağımsızlık kurallarını uygulayarak denetçilerin davranışlarını iyileştirmeye yönelik düzenleyici çabaların denetçiler tarafından içselleştirildiğini ve denetçilerin kamu yararına bağlılıkları etik karar vermeleriyle ilişkili olduğundan, profesyonel denetçilerin toplumsal sorumluluklarının aşılması ihtiyacını da güçlendirmektedir. Diğer yandan, firmaların etik kültürlerinin denetçilerin kamu yararına bağlılıklarını ve etik karar verme süreçlerini etkilediğini ortaya koymaktadır.

Karakaş, Saban ve Aslan (2017) çalışanların mesleki bağlılıkları ve iş tatmini üzerinde kişilik özelliklerinin etkisinin var olup olmadığını incelemişlerdir. Analiz sonucunda iş görenlerin kendi kararlarını icra etmeleri ve işlerini başarılı bir biçimde uygulamış hissine sahip olmaları durumunda mesleki bağlılıklarının arttığı sonucuna varılmıştır. Aynı zamanda çalışanların kişilik özelliklerinin mesleki bağlılıkları üzerinde iş tatmininin önemli bir etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Gül ve Erol (2016) çalışmalarında işe bağlılık ile çalışma ahlakının mesleki etik davranış ve mesleki etik davranışın boyutları üstündeki etkilerini muhasebe meslek mensupları açısından incelemiştir. Bu bağlamda Marmara bölgesinde faaliyetlerini sürdüren meslek mensuplarına anket yöntemi uygulanarak veriler toplanmıştır. Verilerin yapısal eşitlik modeliyle analiz edilmesiyle birlikte muhasebe meslek mensuplarının çalışma ahlakları ve işe bağlılıklarının meslek etiğini pozitif ve doğrusal yönde etkilediği gözlemlenmiştir.

Thuweba (2014) Mombasa Teknik Üniversitesi'nde iç denetim bağımsızlığını etkileyen faktörleri ve bunu tehlikeye atan çeşitli değişkenleri belirlemek amacıyla tabakalı örnekleme tekniği kullanılarak SPSS yardımıyla analiz edilmiştir. Bulgular iç denetim bağımsızlığının, kurumun çalışanları tarafından hesap verebilirliğini ve performansını artırmaya yardımcı olmak için kurum için çok önemli olduğu sonucuna varmıştır.

Selimoğlu ve Yeşilçelebi (2014) tarafından denetim mesleğinde ait olma duygusunun bağımsız denetim kalitesine etkisini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada doğrulayıcı faktör analizi, keşfedici faktör analizi ve yapısal eşitlik modeli kullanılmıştır. Bulgular, mesleki aidiyetin bağımsız denetim kalitesini olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır.

Razana, Zuraidah, Rash,dah ve Normah (2013) tarafından denetçilerin etik yargıları üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkilerini gözlemlemek için kişisel çıkar, aşinalık ve öz inceleme tehditleri olmak üzere üç tür bağımsızlık tehdidinin yanı sıra denetçilerin bağımsızlık tehditleri ile etik yargıları arasındaki ilişkide denetçilerin deneyimlerinin etkileşim etkisi incelenmektedir. Sonuçlar, denetçilerin bağımsızlık tehditlerinin her üç türünün de etik yargıları üzerinde önemli pozitif etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Buna ek olarak, denetçilerin bağımsızlık tehditleri ve deneyimlerinin etkileri de denetçilerin etik yargıları üzerinde anlamlı bulunmuştur.

Günlük, Özer ve Özcan (2013) tarafından yapılan çalışmada muhasebe meslek mensuplarının iş doyumunu algılarının, işi bırakma niyeti ve örgüt bağlılıkları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Yapılan çalışmada iş doyumunu algısının örgüte devam bağlılığı yönünden istatistiksel açıdan anlamlı ve negatif yönde bir etki sağladığı, örgüte normatif ve duygusal bağlılık yönünden ise anlamlı ve pozitif açıdan etki sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Özer ve Uyar (2010) tarafından yapılan çalışmada muhasebe meslek mensuplarının meslek etiği algılarının meslek bağlılıklarına yönelik olası etkileri analiz edilmiştir. Araştırmada mesleki etik

algıları ile mesleki bağlılık boyutları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Yapılan araştırma neticesinde muhasebe meslek mensuplarının mesleki etik algılarının meslek bağlılıkları üzerindeki etkisinin istatistiki olarak anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır.

Zaini ve Dennis (2009) Malezya İç Denetçiler Enstitüsü'nün veri tabanından alınan ve kurum içi iç denetim fonksiyonuna sahip borsaya kayıtlı şirketlerden oluşan bir iç denetçi örneklemini yoluyla iç denetçi bağımsızlığına bilişsel bir bakış açısıyla yaklaşarak, rol çatışması ve rol belirsizliğinin ve bunların alt boyutlarının iç denetçinin bağımsızlığa bağlılığı üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Sonuçlar, hem rol belirsizliğinin hem de rol çatışmasının iç denetçiliğe bağlılıkla önemli ölçüde negatif ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada Türkiye’de devlet üniversitelerinde görev yapan iç denetçilerin meslek etiği algılarının mesleki bağımsızlık algıları üzerindeki; mesleki bağımsızlık algılarının mesleki bağlılıkları üzerindeki etkilerini ölçmeye yönelik 2 hipotez; ve aynı zamanda iç denetçilerin mesleki etik algılarının, mesleki bağımsızlık algılarının ve mesleki bağlılıklarının cinsiyet, medeni durum, yaş, öğrenim düzeyi ve deneyim sürelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemeye yönelik olarak 5 hipotez olmak üzere toplam 7 hipotez geliştirilmiştir. Geliştirilen bu hipotezler aşağıdaki şekildedir.

H₁: İç denetçilerin mesleki etik algıları mesleki bağımsızlık algılarını pozitif yönde etkilemektedir.

H₂: İç denetçilerin mesleki bağımsızlık algıları mesleki bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.

H₃: İç denetçilerin meslek etiği algıları, mesleki bağımsızlık algıları ve mesleki bağlılıkları cinsiyetlerine göre farklılaşmaktadır.

H_{3a}: İç denetçilerin meslek etiği algıları cinsiyetlerine göre farklılaşmaktadır.

H_{3b}: İç denetçilerin mesleki bağımsızlık algıları cinsiyetlerine göre farklılaşmaktadır.

H_{3c}: İç denetçilerin mesleki bağlılıkları cinsiyetlerine göre farklılaşmaktadır.

H₄: İç denetçilerin meslek etiği algıları, mesleki bağımsızlık algıları ve mesleki bağlılıkları medeni durumlarına göre farklılaşmaktadır.

H_{4a}: İç denetçilerin meslek etiği algıları medeni durumlarına göre farklılaşmaktadır.

H_{4b}: İç denetçilerin mesleki bağımsızlık algıları medeni durumlarına göre farklılaşmaktadır.

H_{4c}: İç denetçilerin mesleki bağlılıkları medeni durumlarına göre farklılaşmaktadır.

H₅: İç denetçilerin meslek etiği algıları, mesleki bağımsızlık algıları ve mesleki bağlılıkları yaşa göre farklılaşmaktadır.

H_{5a}: İç denetçilerin meslek etiği algıları yaşlarına göre farklılaşmaktadır.

H_{5b}: İç denetçilerin mesleki bağımsızlık algıları yaşlarına göre farklılaşmaktadır.

H_{5c}: İç denetçilerin mesleki bağlılıkları yaşlarına göre farklılaşmaktadır.

H₆: İç denetçilerin meslek etiği algıları, mesleki bağımsızlık algıları ve mesleki bağlılıkları öğrenim düzeylerine göre farklılaşmaktadır.

H_{6a}: İç denetçilerin meslek etiği algıları öğrenim düzeylerine göre farklılaşmaktadır.

H_{6b}: İç denetçilerin mesleki bağımsızlık algıları öğrenim düzeylerine göre farklılaşmaktadır.

H_{6c}: İç denetçilerin mesleki bağlılıkları öğrenim düzeylerine göre farklılaşmaktadır.

H₇: İç denetçilerin meslek etiği algıları, mesleki bağımsızlık algıları ve mesleki bağlılıkları deneyim süresine göre farklılaşmaktadır.

H_{7a}: İç denetçilerin meslek etiği algıları deneyim süresine göre farklılaşmaktadır.

H_{7b}: İç denetçilerin mesleki bağımsızlık algıları deneyim süresine göre farklılaşmaktadır.

H_{7c}: İç denetçilerin mesleki bağlılıkları deneyim süresine göre farklılaşmaktadır.

3. VERİ VE YÖNTEM

Bu araştırmada Türkiye’de devlet üniversitelerinde görev yapan iç denetçilerin mesleki bağlılıklarını etkileyen faktörlerin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede iç denetçilerin mesleki etik algılarının mesleki bağımsızlık algıları üzerindeki ve mesleki bağımsızlık algılarının mesleki bağlılık üzerindeki etkileri; aynı zamanda iç denetçilerin mesleki etik algılarının, mesleki bağımsızlık algılarının ve mesleki bağlılıklarının cinsiyet, medeni durum, yaş, öğrenim düzeyi ve deneyim sürelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılacaktır. Bu araştırma nicel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yapılan analizlerde yararlanılan veri seti iki bölümden oluşan anket formu yoluyla elde edilmiştir. Araştırmaya katılan iç denetçilerin mesleki bağlılık, meslek bağımsızlığı ve meslek etiğine yönelik algılarını ölçmek için literatürden uyarlanan 39 adet “5’li Likert tipi ölçek ifadeleri” anket formunun ilk kısmını oluşturmaktadır. İkinci kısımda ise ankete katılan iç denetçilerin cinsiyet, medeni durum, yaş aralığı, öğrenim düzeyi ve mesleki deneyim sürelerini belirlemeye yönelik “kategorik sorular” yer almaktadır. Araştırma kapsamından yararlanılan ölçekler ve kaynakları aşağıdaki Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Değişkenler ve Ölçeklerin Oluşturulmasında Yararlanılan Çalışmalar

Ölçek Adı	İfade Sayısı	Ölçeğin Oluşturulmasında Yararlanılan Kaynaklar
Mesleki Bağlılık Ölçeği	18	Meyer, Allen ve Smith (1993) çalışmalarından Türkçe’ye uyarlanan duygusal, devam ve normatif bağlılıkları ölçen her biri 6 ifade olmak üzere 18 ifadeden yararlanılarak oluşturulmuştur
Mesleğe Duygusal Bağlılık (6 ifade)		
Mesleğe Devam Bağlılığı (6 ifade)		
Mesleğe Normatif Bağlılık (6 ifade)		
Mesleki Bağımsızlık Ölçeği	11	Ölçeğin ifadeleri Hasan Erken (2009) Denetimde Bağımsızlık Kavramı çalışmasından programlama (4 ifade), inceleme (3 ifade) ve raporlama bağımsızlığını (4 ifade) ölçen toplam 11 ifadeden yararlanılarak oluşturulmuştur.
Programlama Seviyesi Bağımsızlığı (4 ifade)		
İnceleme Bağımsızlığı (3 ifade)		
Raporlama Bağımsızlığı (4 ifade)		
Meslek Etiği	10	On ifadeden oluşan ölçek Yücel, Günlük ve Sulu (2019) Muhasebe Meslek Mensuplarının Makyelist Kişilik Özelliklerinin Mesleki Etik ve Mesleki Bağlılıklarına Etkisi adlı çalışmalarından yararlanılarak oluşturulmuştur.

%94 güven aralığında, 0,50 gerçekleşme olasılığı dikkate alındığında yeterli örneklem hacmi 117 olarak hesaplanmıştır. Bu durum ise elde ettiğimiz 118 örneklem hacminin 223 iç denetçiden oluşan ana kütleyi temsil edebildiği sonucunu göstermektedir.

Araştırmada yararlanılan ölçeklerin geçerliliklerini doğrulamak amacıyla doğrulayıcı faktör analizi ve güvenirliklerini belirlemek amacıyla ise Cronbach Alpha güvenirlik analizlerinden yararlanılmıştır. Araştırmaya katılan iç denetçilerin cinsiyet, medeni durum, yaş aralığı, mesleki unvan, öğrenim düzeyi, çalışma şekli, mesleki deneyim süresi, mezuniyet gibi demografik özelliklerini belirlemek için frekans sıklığı kullanılmıştır. Modeldeki meslek etik algısının mesleki bağımsızlık algısı üzerindeki; mesleki bağımsızlık algısının ise mesleki bağlılık üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmak amacıyla ise SmartPLS4 programı kullanılarak Yapısal Eşitlik Modellemesi analizi gerçekleştirilmiştir.

Araştırma modelinin güvenirliği, geçerliliği ve hipotezlerin testleri için varyans temelli Kısmi En Küçük Kareler-Yapısal Eşitlik Modeli (PLS-SEM) analizi SmartPLS4 programı yardımıyla gerçekleştirilmiştir. PLS-SEM yönteminin tercih edilmesinin nedenleri arasında yöntemin kovaryans temelli yapısal eşitlik modelleme (YEM) yöntemlerine göre karmaşık araştırma problemlerini tek bir süreçte, sistematik bir şekilde değerlendirmesi (Anderson ve Gerbing, 1988: 411); verilerin normallik varsayımını göz önünde bulundurmaması, örneklem büyüklüğünün düşük olması durumunda bile istatistiksel gücünün daha yüksek olması gibi çeşitli üstünlükler (Sarstedt, Ringle ve Hair, 2017: 11-14) sağlaması gelmektedir.

PLS-SEM yönteminde; modelin yapı güvenirliğinden iç tutarlılık güvenirliğinin ölçülmesinde Cronbach's Alpha katsayısı, birleşik güvenirliğin ölçülmesinde ise CR (Composite Reliability) katsayısı, dikkate alınmaktadır. Modelin yakınsama geçerliliği hesaplanan AVE değerleri; ayrıştırma geçerliliği ise korelasyon katsayıları ile değerlendirilmektedir (Dülgeroğlu, 2017: 59-60; Başol, 2018: 79-81).

Fornell ve Larcker (1981) ile Hair, Babin, Anderson ve Tahtam (2006), modelin yapı güvenirliğinin sağlanması için ölçek ifadelerine ait faktör yük değerlerinin 0,50 değerinden, iç tutarlılık güvenirliğinin sağlanması için değişkenlere ait Cronbach's Alpha ve birleşik güvenirliğinin sağlanması için ise değişkenlere ait CR (Composite Reliability) katsayılarının da 0,60 değerinden büyük olması gerektiğini belirtmektedirler (Hair, Hult, Ringle ve Sarstedt, 2017; Nunnally ve Bernstein, 1994). Kimi araştırmacılar tarafından 0,70 değeri kabul edilebilir eşik değer olarak ifade edilse de 0,60 değerinin de kabul edilebilir olduğu ifade edilmektedir (Hair vd., 2017; Sarstedt vd., 2017:16).

Kısmi En Küçük Kareler-Yapısal Eşitlik Modellerinde (PLS-SEM) modeldeki değişkenlerin aralarında doğrusal ilişkinin varlığından kaynaklanan çoklu doğrusallık problemi, beta katsayıları ve standart hataları olan tahmini model parametrelerinin dolaylı yünden ilişkili oldukları değişkenin üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır. SmartPLS programı ile çoklu doğrusallık probleminin varlığını belirlemenin yolu beta katsayılarının tahmini varyanslarındaki artış miktarını, bağımsız değişkenlerin birbiri ile ilişkisiz olduğu durumdaki değerler ile aralarındaki farkı karşılaştırarak ölçen Varyans Etki Faktörleri (VIF) değerlerini incelemektir. Literatürde 5 değerinin altındaki VIF değerleri, çoklu doğrusallık sorunu olmadığını göstermektedir. (Ali, Rasoolimanesh Sastwst, Ringle ve Ryu, 2018: 529; Garson, 2016: 77; Hair vd., 2011: 145; Bowerman ve O'connell, 1990). Modelde yer alan değişkenlerin VIF değerlerine ilişkin bulgular Tablo 7'de özetlenmiştir.

Araştırma modeli ile ilgili olarak güvenirlik, yakınsama geçerlilik ve ayrıştırma geçerlilik testleri uygulandıktan sonra yapısal model incelemeleri gerçekleştirilmiştir. Kısmi En Küçük Kareler-Yapısal Eşitlik Modeli ile uygulanan yapısal modelin ölçümlemesinde, örtük değişkenler ile örtük değişken yapıları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Smart PLS4 ile yapısal model testinde değerlendirilen analizler; örtük değişkenler arasındaki yol katsayıları, determinasyon (R^2) katsayısı ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerindeki etki boyutu (f^2) katsayılarıdır (Çark, 2019:159-160). Bu sebeple, varsayılan yol katsayılarını ve anlamlılık düzeyini

değerlendirmek için %95 bias-corrected (önyargı düzeltmeli) güven aralığında yeniden örneklemeli (n= 5,000) (bootstrapping analysis) metodundan yararlanılmıştır.

Kısmi En Küçük Kareler-Yapısal Eşitlik Modelinde anlamlılığı test etmek için parametrik olmayan bir prosedür olan bootstrapping yöntemi kullanılmaktadır. Bu yöntemde asıl örneklemekten çok sayıda alt örneklem orijinal veri setinden rastgele alınan ve değiştirilen gözlemlerle türetilir. Çok sayıda alt örneklem oluşturulana kadar devam eden bu süreçte yaygın olarak kabul edilen örnek sayısı 5000' dir (Streukens & Leroi-Werelds, 2016).

Modelde yer alan hipotezler Kısmi En Küçük Kareler-Yapısal Eşitlik Modeli (PLS-SEM) analizinden yararlanılarak test edilmiştir. Modelin değerlendirilmesinde R², β ve t değerleri dikkate alınmıştır. Modelin etki büyüklüğüne yönelik değerlendirme için f² değeri kullanılmıştır. Kısmi En Küçük Kareler (PLS) yol katsayılarının anlamlı olup olmadıklarını gösteren t değerleri ise yeniden örneklem tekniği (bootstrapping) ile hesaplanmıştır (Hair vd., 2011: 145-148; Henseler vd., 2009: 305).

4.BULGULAR

4.1.Demografik Çıktılar

Araştırma kapsamında ankete katılan devlet üniversitelerindeki iç denetçilerin demografik özelliklerine yönelik bulgular Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2. İç Denetçilerin Demografik Özellikleri

Özellikler	Frekans	%
Cinsiyet		
Erkek	100	84,7
Kadın	18	15,3
Toplam	118	100
Medeni Durum		
Bekar	19	16,1
Evli	99	83,9
Toplam	118	100
Yaş Aralığı		
35 - 44 yaş arası	38	32,2
45 - 54 yaş arası	51	43,2
55 yaş üzeri	29	24,6
Toplam	118	100
Öğrenim Düzeyi		
Lisans	58	49,2
Yüksek Lisans	45	38,1
Doktora	15	12,7
Toplam	118	100
Mesleki Deneyim Süresi		
1 yıldan az	9	7,6
1 - 5 yıl arası	9	7,6
6 - 10 yıl arası	25	21,2
11 - 15 yıl arası	29	24,6
16 - 20 yıl arası	31	26,3
20 yıl üzeri	15	12,7
Toplam	118	100

Yapılan çalışmaya katılan iç denetçilerin demografik özelliklerine ait Tablo 2'de yer alan veriler incelendiğinde katılımcıların %84,7'sinin (100 kişi) erkek, %15,3'ünün (18 kişi) kadın oldukları görülmektedir. %16,1'inin (19 kişi) bekar, %83,9'unun (99 kişi) evli olan katılımcıların, % 32,2

sinin (38 kişi) 35-44 yaş arası, %43,2'sinin (51 kişi) 45-54 yaş arası ve %24,6'sının (29 kişi) 55 yaş üzerinde yaş dağılımına sahiptirler. %49,2'sinin (58 kişi) lisans, %38,1'inin (45 kişi) yüksek lisans ve %12,7'sinin (15 kişi) doktora seviyesinde öğrenim düzeyinde olan katılımcıların deneyim sürelerinin %26,3 (31 kişi) ile 16-20 yıl arası deneyim süresi, sonrasında ise %24,6 (29 kişi) 11-15 yıl arası deneyim süresinin takip ettikleri göze çarpmaktadır.

Araştırma modelinde yer alan değişken ve ifadelerle ilişkin temel istatistikler Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. Değişken ve İfadelerle İlişkin Temel İstatistikler

Değişkenler ve İfadeleri	χ^2	Mod	S.S	Basıklık	Çarpıklık
Mesleğe Duygusal Bağlılık (MDUB)	4,18	4,80	,651	-,289	,646
MDUB1 Mesleğim, imajım için önemlidir.	4,04	4.000	,995	1,552	-1,289
MDUB2 Bu mesleği seçmiş olmaktan pişmanlık duyuyorum.(R)	4,22	5.000	,931	1,009	-1,222
MDUB3 Bu mesleğin mensubu olmaktan dolayı gurur duyuyorum.	4,11	4.000	,894	2,142	-1,246
MDUB4 Bu mesleğin mensubu olmayı sevmiyorum.(R)	4,32	5.000	,862	1,579	-1,321
MDUB6 Bu mesleği icra etme konusunda istekliyim.	4,23	4.000	,788	2,121	-1,187
Mesleğe Devam Bağlılığı (MDEB)	3,37	3,40	,837	-,514	-,120
MDEB1 Mesleğime şu anda meslek değiştirmeyecek kadar çok emek verdim..	3,90	4.000	1,000	-,027	-,738
MDEB2 Şu an meslek değiştirmek benim için çok zor bir durumdur.	3,63	4.000	1,198	-,582	-,640
MDEB3 Eğer mesleğimi değiştirirsem hayatımdaki pek çok şey aksayacaktır.	2,89	3.000	1,156	-,713	,218
MDEB4 Şu an mesleğimi değiştirmek benim için çok maliyetli olacaktır.	3,09	3.000	1,135	-,830	-,009
MDEB6 Şu an meslek değiştirmek benim için önemli ölçüde fedakârlık yapmamı gerektiren bir durumdur..	3,32	4.000	1,073	-,871	-,216
Mesleğe Normatif Bağlılık (MNB)	3,28	3,60	,793	-,219	,104
MNB1 Mesleki eğitim almış kişilerin belirli bir süre o mesleği icra etmeleri konusunda sorumlulukları olduğunu düşünüyorum	3,94	4.000	,959	,446	-,872
MNB3 Mesleği sürdürmeyi bir sorumluluk olarak görüyorum.	3,61	4.000	1,160	-,622	-,504
MNB4 Benim yararına olsa bile, şu an çalıştığım mesleği bırakmayı doğru bulmuyorum.	3,22	4.000	1,041	-,821	-,245
MNB5 Mesleğimi bırakırsam suçluluk hissederim.	2,64	2.000	1,165	-,624	,450
MNB6 Mesleğime duyduğum sadakatten dolayı bu mesleği icra ediyorum.	2,98	4.000	1,124	-,864	-,037
Programlama Seviyesinde Bağımsızlık (PSB)	3,68	4,00	,794	1,289	-,783
PSB1 Üst yönetimin denetim programını planlama aşamasında çok sık müdahalede bulunmasına izin vermem.	3,44	4.000	1,078	-,570	-,401
PSB2 Üst yönetimin denetim programını planlanma aşamasındaki önerilerde bulunması bağımsızlığımı etkilemez.	3,89	4.000	,972	1,843	-1,344
PSB3 Üst yönetimin denetim planını uygulanma aşamasında çok sık müdahalede bulunmasına izin vermem.	3,70	4.000	1,084	-,070	-,759
İnceleme Bağımsızlığı (İB)	3,84	4,00	,819	2,589	-1,408
İB1 Üst yönetim denetim sürecinde kurum içi tüm belge ve bilgilere erişim yetkisi verir.	4,10	4.000	,986	2,165	-1,496
İB2 Denetlenen birimin tüm personeli denetim sürecinde bana destek verir.	3,74	4.000	,885	1,205	-,962
İB3 Üst yönetim tüm riskli alanların denetiminde de bana destek verir.	3,67	4.000	1,016	,727	-1,035
Raporlama Bağımsızlığı (RB)	3,78	4,00	,792	1,877	-1,112
RB1 Üst yönetim hazırladığım denetim raporlarını sorgulamaz.	3,40	4.000	1,152	-,765	-,410

RB2 Üst yönetim denetim raporunu hazırlama sürecinde müdahalede bulunmaz.	4,08	4.000	,971	1,568	-1,299
RB3 Üst yönetim hazırladığım denetim raporlarını sahiplenir.	3,65	4.000	1,020	,509	-,858
RB4 Üst yönetim denetim raporları ve sonuçlarını kurumun yönetiminden sorumlu kişilere de gönderir.	4,00	4.000	,974	,967	-1,058
Meslek Etiği (ME)	4,59	5,00	,413	-1,063	-,646
ME1 Mesleki ve iş ilişkilerimin tümünde dürüst ve doğru sözlü davranırım..	4,64	5.000	,496	-,828	-,819
ME3 Üçüncü kişilerin nüfuzlarını kötüye kullanarak meslek ya da işimle ilgili kararlarımı ve yargılarımı etkilemelerine izin vermem	4,62	5.000	,501	-,975	-,737
ME4 Müşterinin uygulama, yasa ve tekniklerdeki güncel gelişmelere dayalı yeterli mesleki hizmet almasını sağlamak için mesleki bilgi ve becerimi yeterli düzeyde kullanırım.	4,40	4.000	,600	-,637	-,468
ME5 Mesleki hizmetleri verirken mesleğimle ilgili yürürlükteki tekniklere ve mesleki standartlara uymaya özen gösteririm.	4,52	5.000	,548	-,787	-,572
ME6 Mesleki ve iş ilişkilerim sonucunda edindiğim bilgilerin gizli kalmasına dikkat ederim.	4,68	5.000	,499	,385	-1,222
ME7 Mesleğin itibarını zedeleyen ya da zedeleme ihtimali olan söz ve davranışlardan kaçınırım.	4,68	5.000	,482	-,346	-1,043
ME8 Sunabileceğim hizmetler, sahip olduğum nitelikler ve edindiğim deneyimler hakkında abartılı iddialarda bulunmaktan kaçınırım.	4,55	5.000	,514	-1,412	-,396
ME9 Meslektaşlarımın işini kötüleyici referanslar vermem ya da asılsız karşılaştırmalar yapmam.	4,55	5.000	,514	-1,412	-,396
ME10 Edindiğim bilgileri açıklamamı gerektirecek yasal veya mesleki bir hak ya da görev bulunmadıkça bu bilgileri üçüncü kişi ya da gruplara açıklamam.	4,66	5.000	,488	-,560	-,950

Tablo 3’de yer alan değişkenlere ilişkin temel istatistik değerleri incelendiğinde ise tüm değişkenlerin ortalama değerlerinin “katılıyorum” ifadesine karşılık gelen 4 değerine yakın olduğu; en yüksek değer ise 4,59 ortalama değeri ile meslek etiği, sonrasında ise 4,18 ortalama değeri ile duygusal bağlılık değişkenlerine ait olduğu görülmektedir. Tablo 3’te yer alan değişken ve değişkenlere ilişkin ifadelerin ortalamaları ve mod değerleri incelendiğinde ulaşılan bulgular aşağıdaki şekilde ifade edilebilir;

Mesleğe duygusal bağlılık değişkeni ve ifadelerine ilişkin ortalamalar ve mod değerlerinin “4” üzerinde olması iç denetçilerin mesleğe duygusal bağlılıklarının oldukça yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Mesleğe devam bağlılığı değişkeni ve ifadelerinde ise “MDEB3 Eğer mesleğimi değiştirirsem hayatımdaki pek çok şey aksayacaktır.” ifadesi dışındaki ifadelerin ortalamalarının “3” üzerinde olmasının genelde iç denetçilerin mesleğe devam bağlılıklarının yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu değişkene ilişkin “MDEB3 Eğer mesleğimi değiştirirsem hayatımdaki pek çok şey aksayacaktır” ve “MDEB4 Şu an mesleğimi değiştirmek benim için çok maliyetli olacaktır” ifadelerinin mod değerlerinin “3” olmasının ise iç denetçilerin bu ifadeler konusundaki kararsızlık yaşadıklarını göstermektedir.

Mesleğe normatif bağlılık değişkeni ve ifadelerinde ise “MNB5 Mesleğimi bırakırsam suçluluk hissederim” ifadesi dışındaki ifadelerin gerek ortalamalarının gerekse mod değerlerinin “3” e yakın ve üzerinde olduğu görülmektedir. Bu durum, “MNB5 Mesleğimi bırakırsam suçluluk hissederim” ifadesi dışında genel olarak iç denetçilerin mesleğe normatif bağlılıklarının yüksek olduğuna, bu karşın “Mesleğimi bırakırsam suçluluk hissederim” ifadesine katılmadıkları dikkat çekmektedir.

Programlama seviyesinde bağımsızlık değişkeni ve ifadelerine ilişkin ortalama değerlerinin “4” değerine yakın; tüm ifadelerin mod değerlerinin “4” olmasının ise iç denetçilerin denetim faaliyetlerini programlama sırasında bağımsız davrandıkları anlamına gelmektedir.

İnceleme bağımsızlığı değişkeni ve ifadelerine ilişkin ortalama değerlerinin “4” değerine yakın ve üzerinde; tüm ifadelerin mod değerlerinin “4” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç iç denetçilerin denetim sürecinde gerçekleştirdiği incelemeler sırasında bağımsızlık düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Raporlama bağımsızlığı değişkeni ve ifadelerine ilişkin ortalama değerlerinin “4” değerinin üzerinde; tüm ifadelerin mod değerlerinin “4” olduğu görülmektedir. Ortaya çıkan bu ortalama ve mod değerleri, iç denetçilerin denetim sürecinin raporlanması aşamasında üst yönetimden bağımsız bir şekilde hareket edebildiğini göstermektedir.

Meslek etiği değişkeni ve ifadelerine ilişkin ortalama değerlerinin “5” değerine yakın; tüm ifadelerin mod değerlerinin “5” olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar, iç denetçilerin meslek etiği algılarının çok yüksek olduğunu ve iç denetçilerin meslek etiği kurallarına uyma derecesinin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Verilerin normal dağılıma sahip olduğunun kabul edilebilmesi için hesaplanan çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1,96 ile +1,96 arasında olması gerekmektedir (Tabachnick and Fidell, 2013). Tablo 3’deki verilere ait çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde inceleme bağımsızlığı değişkeni dışındaki tüm verilere ait değerlerin -1.96 ile +1.96 arasında olduğu ve normal dağılım şartını sağladığı görülmektedir.

4.2.Ölçüm Modeli Analizleri

Bu kriterler çerçevesinde gerçekleştirilen analizler neticesinde modele ilişkin ortaya çıkan ölçüm sonuçları Tablo 4’deki gibidir.

Tablo 4. Model Ölçüm Sonuçları

Değişkenler ve İfadeleri	Faktör Yüğü	A	CRc
Mesleğe Duygusal Bağlılık (MDUB)			
MDUB1 Mesleğim, imajım için önemlidir.	0,611		
MDUB2 Bu mesleği seçmiş olmaktan pişmanlık duyuyorum.(R)	0,652		
MDUB3 Bu mesleğin mensubu olmaktan dolayı gurur duyuyorum.	0,839	0,779	0,938
MDUB4 Bu mesleğin mensubu olmayı sevmiyorum.(R)	0,774		
MDUB6 Bu mesleği icra etme konusunda istekliyim.	0,754		
Mesleğe Devam Bağlılığı (MDEB)			
MDEB1 Mesleğime şu anda meslek değiştirmeyecek kadar çok emek verdim..	0,616		
MEDB2 Şu an meslek değiştirmek benim için çok zor bir durumdur.	0,855		
MDEB3 Eğer mesleğimi değiştirirsem hayatımdaki pek çok şey aksayacaktır.	0,828	0,819	0,919
MDEB4 Şu an mesleğimi değiştirmek benim için çok maliyetli olacaktır.	0,790		
MDEB6 Şu an meslek değiştirmek benim için önemli ölçüde fedakârlık yapmamı gerektiren bir durumdur..	0,709		

Mesleğe Normatif Bağlılık (MNB)	A	CRc
MNB1 Mesleki eğitim almış kişilerin belirli bir süre o mesleği icra etmeleri konusunda sorumlulukları olduğunu düşünüyorum	0,649	
MNB3 Mesleği sürdürmeyi bir sorumluluk olarak görüyorum.	0,786	
MNB4 Benim yararına olsa bile, şu an çalıştığım mesleği bırakmayı doğru bulmuyorum.	0,722	0,776 0,929
MNB5 Mesleğimi bırakırsam suçluluk hissederim.	0,722	
MNB6 Mesleğime duyduğum sadakatten dolayı bu mesleği icra ediyorum.	0,699	
Programlama Seviyesinde Bağımsızlık (PSB)	A	CRc
PSB1 Üst yönetimin denetim programını planlama aşamasında çok sık müdahalede bulunmasına izin vermem.	0,797	
PSB2 Üst yönetimin denetim programını planlanma aşamasındaki önerilerde bulunması bağımsızlığımı etkilemez.	0,652	0,617 0,909
PSB3 Üst yönetimin denetim planını uygulanma aşamasında çok sık müdahalede bulunmasına izin vermem.	0,808	
İnceleme Bağımsızlığı (İB)	A	CRc
İB1 Üst yönetim denetim sürecinde kurum içi tüm belge ve bilgilere erişim yetkisi verir.	0,868	
İB2 Denetlenen birimin tüm personeli denetim sürecinde bana destek verir.	0,788	0,803 0,912
İB3 Üst yönetim tüm riskli alanların denetiminde de bana destek verir.	0,880	
Raporlama Bağımsızlığı (RB)	A	CRc
RB1 Üst yönetim hazırladığım denetim raporlarını sorgulamaz.	0,629	
RB2 Üst yönetim denetim raporunu hazırlama sürecinde müdahalede bulunmaz.	0,823	
RB3 Üst yönetim hazırladığım denetim raporlarını sahiplenir.	0,804	0,772 0,902
RB4 Üst yönetim denetim raporları ve sonuçlarını kurumun yönetiminden sorumlu kişilere de gönderir.	0,821	
Mesleki Etik (ME)	A	CRc
ME1 Mesleki ve iş ilişkilerimin tümünde dürüst ve doğru sözlü davranırım..	0,778	
ME3 Üçüncü kişilerin nüfuzlarını kötüye kullanarak meslek ya da işimle ilgili kararlarımı ve yargılarımı etkilemelerine izin vermem	0,814	
ME4 Müşterinin uygulama, yasa ve tekniklerdeki güncel gelişmelere dayalı yeterli mesleki hizmet almasını sağlamak için mesleki bilgi ve becerimi yeterli düzeyde kullanırım.	0,762	0,930 0,912
ME5 Mesleki hizmetleri verirken mesleğimle ilgili yürürlükteki tekniklere ve mesleki standartlara uymaya özen gösteririm.	0,776	
ME6 Mesleki ve iş ilişkilerim sonucunda edindiğim bilgilerin gizli kalmasına dikkat ederim.	0,835	

ME7 Mesleğin itibarını zedeleyen ya da zedeleme ihtimali olan söz ve davranışlardan kaçınırım.	0,858
ME8 Sunabileceğim hizmetler, sahip olduğum nitelikler ve edindiğim deneyimler hakkında abartılı iddialarda bulunmaktan kaçınırım.	0,745
ME9 Meslektaşlarımla işini kötüleyici referanslar vermem ya da asılsız karşılaştırmalar yapmam.	0,759
ME10 Edindiğim bilgileri açıklamamı gerektirecek yasal veya mesleki bir hak ya da görev bulunmadıkça bu bilgileri üçüncü kişi ya da gruplara açıklamam.	0,830

Ölçüm modelinde yer alan mesleğe duygusal bağlılık ölçeğindeki MDUB5, mesleğe devam bağlılık ölçeğindeki MDEB5, mesleğe normatif bağlılık ölçeğindeki MNB2, programlama seviyesinde bağımsızlık ölçeğindeki PSB4 ve mesleki etiği ölçeğindeki ME2 ifadelerine ait faktör yük değerlerinin 0,50 değerinden küçük olması sebebiyle analiz dışında bırakılmıştır. Tablo 4’de ortaya çıkan sonuçlar değerlendirildiğinde, ölçeklerde yer alan ifadelerle ait faktör yük değerlerinin 0,50 değerinden büyük olmasının yapı güvenirliğini; değişkenlere ait Cronbach's Alpha (α) değerlerinin 0,60 değerinden büyük olmasının iç tutarlılık güvenirliğini; CR katsayı değerlerinin 0,70 değerinden büyük olmasının birleşik güvenirliliğini sağladığını göstermektedir.

Modelde her bir değişkenin ortalama açıklanan varyans (AVE) değerinin 0,50 değerinden büyük olmasının yakınsama geçerliliğini (Bagozzi ve Yi, 1988: 80; (Garson, 2016: 65), değişkenlerin AVE değerlerinin karekökünün, bulundukları sütundaki değişkenlerin korelasyon değerlerinden yüksek olmasının da Fornell-Larcker kriterine göre ayrıştırma geçerliliğinin sağlandığına (Nascimento ve Silva Macedo, 2016: 295; Hair vd., 2017: 139) işaret etmektedir. Modelinin alt boyut değişkenlerine yönelik yakınsama ve ayrıştırma geçerliliği için yapılan analizlerin bulguları Tablo 5’de yer almaktadır.

Tablo 5. Araştırma Modelinin Yakınsama ve Fornell - Larcker Ayrıştırma Geçerlilik Sonuçları

Değişkenler	Yakınsama Geçerliliği	Ayrıştırma Geçerliliği						
	AVE	MD EB	MDU B	MN B	ME	PSB	RB	İB
Mesleğe Devam Bağlılığı (MDEB)	0,585	0,765						
Mesleğe Duygusal Bağlılık (MDUB)	0,534	0,178	0,731					
Mesleğe Normatif Bağlılık (MNB)	0,529	0,467	0,446	0,727				
Meslek Etiği (ME)	0,634	0,021	0,301	0,153	0,796			
Programlama Seviyesinde Bağımsızlık (PSB)	0,571	0,284	0,220	0,309	0,244	0,756		
Raporlama Bağımsızlığı (RB)	0,599	0,251	0,369	0,403	0,222	0,423	0,774	
İnceleme Bağımsızlığı (İB)	0,716	0,167	0,390	0,463	0,188	0,383	0,759	0,846

Bu kapsamda Tablo 5 incelendiğinde, mesleğe devam bağlılığı değişkeni için 0,585; mesleğe duygusal bağlılık değişkeni için 0,534; mesleğe normatif bağlılık değişkeni için 0,529; meslek etiği değişkeni için 0,634; programlama seviyesindeki bağımsızlık değişkeni için 0,571; raporlama bağımsızlığı değişkeni için 0,599 ve inceleme bağımsızlığı değişkeni için 0,716 olarak hesaplanan AVE değerlerinin 0,50’den yüksek olması yakınsama geçerliliğinin; ayrıca Tablo 5’deki her bir değişkene ait AVE değerinin karekökünün, o değişkenin yer aldığı sütundaki diğer değişkenlere ait korelasyon katsayısından büyük olmasının ise ayrıştırma geçerliliğini sağladığını göstermektedir.

Henseler vd. (2015) geleneksel ıraksak geçerlilik testlerinin (Fornell-Larcker) yanı sıra Heterotrait-Monotrait (HTMT) değerinin de incelenmesi ve gizli değişkenler arasındaki HTMT

değerinin 0,90 değerinden daha düşük olması gerektiğini belirtmiş olup, HTMT analiz sonucu Tablo 6’da sunulmaktadır.

Tablo 6. Heterotrait-Monotrait (HTMT) ile Ayrıştırma Geçerlilik Sonuçları

Değişkenler	MDEB	MDUB	MNB	ME	PSB	RB	İB
Mesleğe Devam Bağlılığı (MDEB)							
Mesleğe Duygusal Bağlılık (MDUB)	0,257						
Mesleğe Normatif Bağlılık (MNB)	0,560	0,543					
Meslek Etiği (ME)	0,121	0,326	0,171				
Programlama Seviyesinde Bağımsızlık (PSB)	0,386	0,307	0,432	0,304			
Raporlama Bağımsızlığı (RB)	0,300	0,459	0,499	0,231	0,609		
İnceleme Bağımsızlığı (İB)	0,196	0,497	0,588	0,179	0,524	0,950	

Tablo 6 incelendiğinde HTMT değerlerinin İB değişkeni dışındakilerin tümünün 0,90 eşik değerinin altında olduğu ve böylece ayrıştırma geçerliliğinin sağlanmış olduğu görülmektedir.

4.3.Çoklu Doğrusallık Problemi

Modelde yer alan değişkenlerin VIF değerlerine ilişkin bulgular Tablo 7’de özetlenmiştir.

Tablo 7. Çoklu Doğrusallık (VIF) Bulguları

Değişkenler ve İfadeleri	VIF
Mesleğe Duygusal Bağlılık (MDUB)	
MDUB1 Mesleğim, imajım için önemlidir.	1,575
MDUB2 Bu mesleği seçmiş olmaktan pişmanlık duyuyorum.(R)	2,002
MDUB3 Bu mesleğin mensubu olmaktan dolayı gurur duyuyorum.	1,891
MDUB4 Bu mesleğin mensubu olmayı sevmiyorum.(R)	2,505
MDUB6 Bu mesleği icra etme konusunda istekliyim.	1,466
Mesleğe Devam Bağlılığı (MDEB)	
MDEB1 Mesleğime şu anda meslek değiştirmeyecek kadar çok emek verdim.	1,388
MEDB2 Şu an meslek değiştirmek benim için çok zor bir durumdur.	2,221
MDEB3 Eğer mesleğimi değiştirirsem hayatımdaki pek çok şey aksayacaktır.	2,295
MDEB4 Şu an mesleğimi değiştirmek benim için çok maliyetli olacaktır.	2,684
MDEB6 Şu an meslek değiştirmek benim için önemli ölçüde fedakârlık yapmamı gerektiren bir durumdur.	1,773
Mesleğe Normatif Bağlılık (MNB)	
MNB1 Mesleki eğitim almış kişilerin belirli bir süre o mesleği icra etmeleri konusunda sorumlulukları olduğunu düşünüyorum	1,337
MNB3 Mesleği sürdürmeyi bir sorumluluk olarak görüyorum.	1,647
MNB4 Benim yararına olsa bile, şu an çalıştığım mesleği bırakmayı doğru bulmuyorum.	2,110
MNB5 Mesleğimi bırakırsam suçluluk hissedirim.	1,585
MNB6 Mesleğime duyduğum sadakatten dolayı bu mesleği icra ediyorum.	1,438

Programlama Seviyesinde Bağımsızlık (PSB)	
PSB1 Üst yönetimin denetim programımı planlama aşamasında çok sık müdahalede bulunmasına izin vermem.	1,620
PSB2 Üst yönetimin denetim programımı planlanma aşamasındaki önerilerde bulunması bağımsızlığımı etkilemez.	1,357
PSB3 Üst yönetimin denetim planımı uygulanma aşamasında çok sık müdahalede bulunmasına izin vermem.	1,810
İnceleme Bağımsızlığı (İB)	
İB1 Üst yönetim denetim sürecinde kurum içi tüm belge ve bilgilere erişim yetkisi verir.	2,354
İB2 Denetlenen birimin tüm personeli denetim sürecinde bana destek verir.	1,739
İB3 Üst yönetim tüm riskli alanların denetiminde de bana destek verir.	1,924
Raporlama Bağımsızlığı (RB)	
RB1 Üst yönetim hazırladığım denetim raporlarını sorgulamaz.	1,486
RB2 Üst yönetim denetim raporunu hazırlama sürecinde müdahalede bulunmaz.	2,222
RB3 Üst yönetim hazırladığım denetim raporlarını sahiplenir.	3,129
RB4 Üst yönetim denetim raporları ve sonuçlarını kurumun yönetiminden sorumlu kişilere de gönderir.	2,551
Mesleki Etik (ME)	
ME1 Mesleki ve iş ilişkilerimin tümünde dürüst ve doğru sözlü davranırım..	4,549
ME3 Üçüncü kişilerin nüfuzlarını kötüye kullanarak meslek ya da işimle ilgili kararlarımı ve yargılarımı etkilemelerine izin vermem	3,114
ME4 Müşterinin uygulama, yasa ve tekniklerdeki güncel gelişmelere dayalı yeterli mesleki hizmet almasını sağlamak için mesleki bilgi ve becerimi yeterli düzeyde kullanırım.	1,937
ME5 Mesleki hizmetleri verirken mesleğimle ilgili yürürlükteki tekniklere ve mesleki standartlara uymaya özen gösteririm.	1,885
ME6 Mesleki ve iş ilişkilerim sonucunda edindiğim bilgilerin gizli kalmasına dikkat ederim.	3,669
ME7 Mesleğin itibarını zedeleyen ya da zedeleme ihtimali olan söz ve davranışlardan kaçınırım.	2,869
ME8 Sunabileceğim hizmetler, sahip olduğum nitelikler ve edindiğim deneyimler hakkında abartılı iddialarda bulunmaktan kaçınırım.	2,639
ME9 Meslektaşlarımdan işini kötüleyici referanslar vermem ya da asılsız karşılaştırmalar yapmam.	2,753
ME10 Edindiğim bilgileri açıklamamı gerektirecek yasal veya mesleki bir hak ya da görev bulunmadıkça bu bilgileri üçüncü kişi ya da gruplara açıklamam.	3,480

Tablo 7 incelendiğinde VIF değerlerinin 1,337 ile 4,549 aralığında olduğu, bununda 5 değeri olan eşik değerinin altında oldukları tespit edilmiştir. Dolayısıyla, modelde mevcut olan bütün gizli değişkenlerin bağlı bulundukları gözlenen değişkenler ile kendi aralarında güvenilir ve geçerli oldukları; değişkenler arasında çoklu doğrusallık problemi olmadığı görülmektedir.

4.4.Korelasyon Analizi

Araştırma modelinde yer alan alt boyut değişkenler ile ana değişkenler arasındaki ikili ilişkileri belirlemeye yönelik gerçekleştirilen Pearson korelasyon analizinin sonuçlarına ilişkin korelasyon katsayıları Tablo 8 ve Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 8. Alt Boyut Değişkenlerine Ait Korelasyon Katsayıları

Değişkenler	MDUB	MDEB	MNB	PSB	İB	RB	ME
MDUB	1,00						
MDEB	,146	1,00					
MNB	,406**	,439**	1,00				
PSB	,206*	,261**	,292**	1,00			
İB	,385**	,155	,459**	,368**	1,00		
RB	,342**	,232*	,380**	,415**	,752**	1,00	
ME	,269**	,009	,121	,232*	,155	,198	1,00

*N= 118 için korelasyon değerleri * 0,05 ve ** 0,01 düzeyinde anlamlıdır. MDUB: Mesleğe Duygusal Bağlılığı; MDEB: Mesleğe Devam Bağlılığını; MNB: Mesleğe Normatif Bağlılığı; PSB: Programlama Seviyesinde Bağımsızlığı; İB: İnceleme Bağımsızlığını; RB: Raporlama Bağımsızlığını ve ME: Meslek Etiğini ifade eder*

Tablo 8 ’de yer alan korelasyon katsayıları incelendiğinde mesleğe duygusal bağlılık değişkeni ile programlama seviyesinde bağımsızlık ($r: 0,206$; $p<0,05$), inceleme bağımsızlığı ($r: 0,385$; $p<0,01$), raporlama bağımsızlığı ($r: 0,342$; $p<0,01$) ve meslek etiği değişkenleri arasında; mesleğe devam bağlılığı değişkeni ile programlama seviyesinde bağımsızlık ($r: 0,261$; $p<0,01$) ve raporlama bağımsızlığı ($0,232$; $p<0,01$) değişkenleri arasında; mesleğe normatif bağlılık değişkeni ile programlama seviyesinde bağımsızlık ($r: 0,292$; $p<0,01$), inceleme bağımsızlığı ($r: 0,459$; $p<0,01$) ve raporlama bağımsızlığı ($r: 0,380$; $p<0,01$) değişkenleri arasında; programlama seviyesinde bağımsızlık değişkeni ile meslek etiği ($0,232$; $p<0,01$) arasında istatistiki olarak anlamlı ve pozitif yönde ilişkilerin olduğu görülmektedir. Buna karşın diğer değişkenler arasında istatistiki olarak anlamlı ilişkilerin yer almadığı gözlemlenmiştir.

Tablo 9. Meslek Değişkenlerine Ait Korelasyon Katsayıları

Ana Değişkenler	Mesleki Bağlılık	Mesleki Bağımsızlık	Meslek Etiği
Mesleki Bağlılık (MB)	1,00		
Mesleki Bağımsızlık (Mes_Bağ)	,485**	1,00	
Meslek Etiği (ME)	,162	,237**	1,00

*N= 118 için korelasyon değerleri * 0,05 ve ** 0,01 düzeyinde anlamlıdır.*

Tablo 9’da yer alan korelasyon katsayıları incelendiğinde mesleki bağımsızlık değişkeni ile mesleki bağlılık ($r: 0,485$; $p<0,01$) ve meslek etiği ($r: 0,237$; $p<0,01$) değişkenleri arasında istatistiki olarak anlamlı ve pozitif yönde ilişkilerin olduğu görülmektedir. Buna karşın mesleki bağlılık

Devlet üniversitelerinde görev yapan iç denetçilerin sahip oldukları meslek etik algılarının; denetim faaliyetlerinin programlanması, incelenmesi ve raporlanması aşamalarındaki mesleki bağımsızlık algıları üzerindeki etkisi ile mesleki bağımsızlık algılarının; duygusal, devam ve normatif alt boyutlardan oluşan mesleki bağlılıkları üzerindeki etkisini tespit etmek amacıyla oluşturulan hipotezlerin SmartPLS4 programı ile gerçekleştirilen testler neticesinde bulunan analiz sonuçlarına Tablo 10'da yer verilmiştir. Hipotez testlerinin sonuçlarının değerlendirilmesinde standart sapma, t ve p değerleri incelenmiştir.

Tablo 10. Hipotez Testlerinin Sonuçları

H	Yollar	Yol Katsayısı	Standart Sapma	t değeri	P değeri	Sonuç
1	ME → Mes_Bağ	$\beta: 0,253$	0,080	3,171	0,002**	Desteklendi
2	Mes_Bağ → MB	$\beta: 0,511$	0,087	5,898	0,000**	Desteklendi

H: Hipotezleri; **ME:** Meslek Etiği; **Mes_Bağ:** Mesleki Bağımsızlığı; **MB:** Mesleki Bağlılığı ifade eder.

* $p < 0.05$; ** $p < 0.01$,

Tablo 10'da yer alan analiz sonuçları; iç denetçilerin sahip oldukları mesleki etik algılarının ($\beta = 0,253$; $t = 3,171$; $p < 0.01$) mesleki bağımsızlık algıları üzerinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif yönde etkisinin olduğunu göstermektedir. H1 hipotezinin desteklenmesini gerektiren bu sonuç "iç denetçilerin mesleki bağımsızlık algılarının artmasının meslek etiğine uygun olarak davranması ve meslek etiği algılarının artması ile mümkün olabileceği" anlamına gelmektedir.

Tablo 10'da yer alan analiz sonuçları incelendiğinde aynı zamanda iç denetçilerin mesleki bağımsızlık algılarının ($\beta = 0,511$; $t = 5,898$; $p < 0.01$) mesleki bağlılıkları üzerinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif yönde etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. H2 hipotezinin desteklenmesini gerektiren bu sonuca göre, "iç denetçilerin programlama, inceleme ve raporlama seviyelerindeki mesleki bağımsızlık algılarındaki olumlu artış mesleki bağlılıklarında artış olarak yansıyabileceği" söylenebilir. β değerleri incelediğinde meslek etiğinin mesleki bağımsızlık üzerinde ($\beta = 0,253$); mesleki bağımsızlığın mesleki bağlılık üzerinde ($\beta = 0,511$) etkiye sahip olduğu görülmektedir. Bu durumda meslek etiğinde 1 birimlik artış mesleki bağımsızlıkta 0,253 birimlik, mesleki bağımsızlıkta 1 birimlik artış ise mesleki bağlılıkta 0,511 birimlik artışa yol açmaktadır.

H1: İç denetçilerin mesleki etik algıları mesleki bağımsızlık algılarını pozitif yönde etkilemektedir.	DESTEKLENDİ
H2: İç denetçilerin mesleki bağımsızlık algıları mesleki bağlılıklarını pozitif yönde etkilemektedir.	DESTEKLENDİ

Tablo 11. Modele ilişkin R², f² ve VIF Sonuçları

H	Yollar	R ²	f ²	VIF
1	ME → Mes_Bağ	0,064	0,068	1,000
2	Mes_Bağ → MB	0,261	0,354	1,000

H: Hipotezleri; **ME:** Meslek Etiği; **Mes_Bağ:** Mesleki Bağımsızlığı; **MB:** Mesleki Bağlılığı ifade eder..

Tablo 11’de yer alan Collinearity İstatistiğinin bir göstergesi olan VİF değerleri incelendiğinde, her bir yol için varyans etki faktör (VIF) değerlerinin kabul edilebilir değer olan 5’ten (Ali vd., 2018: 529; Garson, 2016: 77; Hair vd., 2011: 145) küçük olması bağımlı değişkenler ile bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağıntı (Collinearity) probleminin olmadığını göstermektedir

Ölçüm modeli olarak seçilen modelin değerlendirilmesinde ise R2 ve f2 değerleri kullanılmıştır (Hair vd., 2017). Tablo 11’de yer alan her bir dışsal gizil değişkenin açıklanan varyansını ifade eden R2 değerleri incelendiğinde modelde yer alan iç denetçilerin mesleki etik algısının tek başına mesleki bağımsızlık algısının %6,4’ünü; mesleki bağımsızlık algısının ise tek başına mesleki bağlılıklarının %26,1’ini açıkladığı görülmektedir.

Ölçüm modelinin değerlendirilmesinde kullanılan ve tahmin yapılarının etki büyüklüğünün göstergesi olan f2 değeri, dışsal gizil değişkendeki açıklanamayan kısmının varyans oranına bağlı olarak R2’deki artışın hesaplanmasını ifade etmektedir (Hair vd., 2017:). Cohen (1988), f2 değerinin 0,02 – 0,15 arasında olması düşük; 0,15 – 0,35 arasında olması orta; 0,35 ve üzerinde olması ise yüksek etki oranı olarak ifade etmiştir. Tablo 11’deki f2 değerleri incelendiğinde mesleki etik algısının (f2 = 0,068) mesleki bağımsızlık algısı üzerinde düşük düzeyde ve mesleki bağımsızlık algısının (f2 = 0,354) mesleki bağlılık üzerinde ise yüksek düzeyde etki büyüklüğüne sahip oldukları göze çarpmaktadır.

4.6.Cinsiyete Göre Gruplar Arası Farklılıklar

İç denetçilerin mesleki etik algılarının, mesleki bağımsızlık algılarının ve mesleki bağlılıklarının cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla “bağımsız gruplar için t testi” gerçekleştirilmiştir. İç denetçilerin cinsiyetlerine göre t testi sonuçları tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Mesleki Etik, Mesleki Bağımsızlık ve Mesleki Bağlılığın Cinsiyete Göre Farklılıklarına yönelik t testi sonuçları

Değişkenler	N	Ortalama	Standart Sapma	Serbestlik derecesi	T	P	Sonuç
Mesleki Etik	Erkek 100	4,581	0,400	116	-,807	,421	Desteklenmemiştir.
	Kadın 18	4,666	0,485				
Mesleki Bağımsızlık	Erkek 100	3,793	0,599	116	,924	,358	Desteklenmemiştir.
	Kadın 18	3,637	0,934				
Mesleki Bağlılık	Erkek 100	3,604	0,492	116	-,370	,712	Desteklenmemiştir.
	Kadın 18	3,659	0,927				

*p<0,05

Tablo 12’deki bağımsız gruplar için t testi analiz sonuçları incelendiğinde, iç denetçilerin mesleki etik algılarına ilişkin ortalamalarının cinsiyetlerine göre istatistiki olarak farklılaşmadığı

sonucuna ulaşılmıştır. H3a hipotezinin desteklenmemesini gerektiren bu sonuç, iç denetçilerin mesleki etik algılarının cinsiyetlerinden etkilenmeyip, aynı mesleki etik algılara sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 12’deki mesleki bağımsızlığa ilişkin analiz sonuçları incelendiğinde, iç denetçilerin mesleki bağımsızlık algılarına ilişkin ortalamalarının cinsiyetlerine göre istatistiki olarak farklılaşmadığını göstermektedir. Bu sonuç, iç denetçilerin mesleki bağımsızlık algılarının cinsiyet ne olursa olsun, aynı olduklarını işaret etmekte ve H3b hipotezinin desteklenmemesini gerektirmektedir.

Son olarak Tablo 12’deki mesleki bağlılıklarına ilişkin analiz sonuçları, iç denetçilerin mesleki bağlılıklarında cinsiyetlerine göre istatistiki olarak farklılaşma olmadığını göstermekle birlikte, H3c hipotezinin desteklenmemesini gerektirmektedir.

H _{3a} : İç denetçilerin <i>meslek etiği</i> algıları cinsiyetlerine göre farklılaşmaktadır.	DESTEKLENMEDİ
H _{3b} : İç denetçilerin <i>mesleki bağımsızlık</i> algıları cinsiyetlerine göre farklılaşmaktadır.	DESTEKLENMEDİ
H _{3c} : İç denetçilerin <i>mesleki bağlılıkları</i> cinsiyetlerine göre farklılaşmaktadır.	DESTEKLENMEDİ

4.7.Medeni Duruma Göre Gruplar Arası Farklılıklar

İç denetçilerin mesleki etik algılarının, mesleki bağımsızlık algılarının ve mesleki bağlılıklarının medeni durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla “bağımsız gruplar için t testi” gerçekleştirilmiştir. Medeni duruma göre t testi sonuçları tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13. Mesleki Etik, Mesleki Bağımsızlık ve Mesleki Bağlılığın Medeni Duruma Göre Farklılıklarına yönelik t testi sonuçları

Değişkenler	N	Ortalama	Standart Sapma	Serbestlik derecesi	T	P	Sonuç
Mesleki Etik	Bekar	99	4,380	0,468	116	-2,519	Desteklenmiştir.
	Evli	19	4,635	0,391			
Mesleki Bağımsızlık	Bekar	99	3,421	0,808	116	-2,575	Desteklenmiştir.
	Evli	19	3,836	0,608			
Mesleki Bağlılık	Bekar	99	3,421	0,808	116	-1,750	Desteklenmemiştir.
	Evli	19	3,836	0,608			

*p<0,05

Tablo 13’de yer alan bağımsız gruplar için t testi analiz sonuçları değerlendirildiğinde, iç denetçilerin mesleki etik algılarına ilişkin ortalamalarının medeni durumlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. H4a hipotezinin desteklenmesini gerektiren bu sonuç, iç denetçilerin mesleki etik algılarının medeni durumlarından etkilendiği özellikle evli durumunda olan iç denetçilerin mesleki etik algılarının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 13’deki mesleki bağımsızlığa ilişkin analiz sonuçları incelendiğinde, iç denetçilerin mesleki bağımsızlık algılarına ilişkin ortalamalarının medeni durumlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir. Bu sonuç, iç denetçilerin mesleki bağımsızlık algılarının medeni durumlarından etkilendiklerini; özellikle evli durumda olan iç denetçilerin daha yüksek mesleki bağımsızlığa sahip olduklarını ve H4b hipotezinin desteklenmesini gerektirmektedir.

Tablo 13’deki mesleki bağlılığa ilişkin analiz sonuçları incelendiğinde, iç denetçilerin mesleki bağlılıklarında medeni durumlarına göre istatistiki olarak farklılaşma olmadığı görülmekle birlikte, bu sonuca göre H4c hipotezinin desteklenmemesi gerekmektedir.

H_{4a}: İç denetçilerin <i>meslek etiği algıları, medeni durumlarına</i> göre farklılaşmaktadır.	DESTEKLENDİ
H_{4b}: İç denetçilerin <i>mesleki bağımsızlık algıları medeni durumlarına</i> göre farklılaşmaktadır.	DESTEKLENDİ
H_{4c}: İç denetçilerin <i>mesleki bağlılıkları medeni durumlarına</i> göre farklılaşmaktadır.	DESTEKLENMEDİ

4.8.Yaşa Göre Göre Gruplar Arası Farklılıklar

İç denetçilerin mesleki etik algılarının, mesleki bağımsızlık algılarının ve mesleki bağlılıklarının iç denetçilerin yaşlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla “tek yönlü ANOVA testi” gerçekleştirilmiştir. İç denetçilerin yaşlarına göre değişkenler ve ifadeler temelinde gerçekleştirilen tek yönlü ANOVA testi sonuçları tablo 14 ve tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 14. Mesleki Etik, Mesleki Bağımsızlık ve Mesleki Bağlılığın Yaşa Göre Gruplar Arası Farklılıklara Yönelik ANOVA Testi Sonuçları

		Kareler Toplamı	Df	Ortalama Kare	F	Anlamlılık
Meslek Etiği	Gruplar arası	,141	2	,070	,408	,666
	Grup İçi	19,868	115	,173		
	Toplam	20,009	117			
Mesleki Bağımsızlık	Gruplar arası	,166	2	,083	,188	,829
	Grup İçi	50,683	115	,441		
	Toplam	50,849	117			
Mesleki Bağlılık	Gruplar arası	,009	2	,005	,014	,986
	Grup İçi	38,624	115	,336		
	Toplam	38,633	117			

Tablo 14’deki tek yönlü ANOVA testi analiz sonuçları incelendiğinde ve ana değişkenler dikkate alındığında iç denetçilerin mesleki etik algılarına (F:0,408; p>0,05), mesleki bağımsızlık algılarına (F:0,188; p>0,05) ve mesleki bağlılıklarına (F:0,014; p>0,05) ilişkin ortalamalarının iç denetçilerin yaşlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar ise H5a, H5b ve H5c hipotezlerinin desteklenmemesini gerektirmektedir.

H _{5a} : İç denetçilerin <i>meslek etiği algıları</i> , yaşlarına göre farklılaşmaktadır.	DESTEKLENMEDİ
H _{5b} : İç denetçilerin <i>mesleki bağımsızlık algıları</i> yaşlarına göre farklılaşmaktadır.	DESTEKLENMEDİ
H _{5c} : İç denetçilerin <i>mesleki bağlılıkları</i> yaşlarına göre farklılaşmaktadır	DESTEKLENMEDİ

Tablo 15. Yaşa Göre Ölçek İfadelerindeki Gruplar Arası Farklılıklara Yönelik ANOVA testi sonuçları

		Kareler Toplamı	Df	Ortalama Kare	F	Anlamlılık
MDEB1	Gruplar arası	8,704	2	4,352	4,580	,012*
	Grup İçi	109,271	115	,950		
	Toplam	117,975	117			
MNB6	Gruplar arası	9,199	2	4,600	3,705	,028*
	Grup İçi	142,767	115	1,241		
	Toplam	151,966	117			

*p<0,05, **p<0,01

Tablo 15’da tek yönlü ANOVA testi sonuçları dikkate alındığında modelde yer alan toplam ifadelerden sadece mesleğe devam bağlılığı ölçeğindeki MDEB1 (F:4,580; p<0,05) “Mesleğime şu anda meslek değiştirmeyecek kadar çok emek verdim.”, ve mesleki normatif bağlılık ölçeğindeki MNB6 (F:3,705; p<0,05) “Mesleğime duyduğum sadakatten dolayı bu mesleği icra ediyorum.” ifadelerinin ortalamalarının iç denetçilerin yaşlarına göre istatistiki olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir.

4.9.Öğrenim Düzeyine Göre Gruplar Arası Farklılıklar

İç denetçilerin mesleki etik algılarının, mesleki bağımsızlık algılarının ve mesleki bağlılıklarının iç denetçilerin öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla “tek yönlü ANOVA testi” gerçekleştirilmiştir. İç denetçilerin öğrenim düzeylerine göre değişkenler ve ifadeler temelinde gerçekleştirilen tek yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo 16 ve Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 16. Mesleki Etik, Mesleki Bağımsızlık ve Mesleki Bağlılığın Öğrenim Düzeyine Göre Gruplar arası Farklılıklara yönelik ANOVA testi sonuçları

		Kareler Toplamı	Df	Ortalama Kare	F	Anlamlılık
Meslek Etigi	Gruplar arası	,009	2	,004	,025	,976
	Grup İçi	20,001	115	,174		
	Toplam	20,009	117			
Mesleki Bağımsızlık	Gruplar arası	1,351	2	,675	1,569	,213
	Grup İçi	49,499	115	,430		
	Toplam	50,849	117			
Mesleki Bağlılık	Gruplar arası	,761	2	,380	1,155	,319
	Grup İçi	37,873	115	,329		
	Toplam	38,633	117			

*p<0,05, **p<0,01

Tablo 16'daki tek yönlü ANOVA testi analiz sonuçları incelendiğinde, ana değişkenler dikkate alındığında iç denetçilerin mesleki etik algılarına (F:0,025; p>0,05), mesleki bağımsızlık algılarına (F:1,569; p>0,05) ve mesleki bağlılıklarına (F:1,155; p>0,05) ilişkin ortalamalarının iç denetçilerin öğrenim düzeylerine göre istatistiki olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar ise H6a, H6b ve H6c hipotezlerinin desteklenmemesini gerektirmektedir.

H6a: İç denetçilerin <i>meslek etiği algıları</i> öğrenim düzeylerine göre farklılaşmaktadır.	DESTEKLENMEDİ
H6b: İç denetçilerin <i>mesleki bağımsızlık algıları</i> öğrenim düzeylerine göre farklılaşmaktadır.	DESTEKLENMEDİ
H6c: İç denetçilerin <i>mesleki bağlılıkları</i> öğrenim düzeylerine göre farklılaşmaktadır.	DESTEKLENMEDİ

Tablo 17. Öğrenim Düzeyine Göre Ölçek İfadelerindeki Gruplar Arası Farklılıklara Yönelik ANOVA testi sonuçları

		Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Anlamlılı k
MDEB1	Gruplar arası	11,393	2	5,697	6,147	,003*
	Grup İçi	106,581	115	,927		
	Toplam	117,975	117			
MDEB2	Gruplar arası	10,176	2	5,088	3,677	,028*
	Grup İçi	159,154	115	1,384		
	Toplam	169,331	117			
MDEB3	Gruplar arası	8,035	2	4,017	3,090	,049*
	Grup İçi	149,533	115	1,300		
	Toplam	157,568	117			
RB2	Gruplar arası	12,066	2	6,033	7,002	,001**
	Grup İçi	99,087	115	,862		
	Toplam	111,153	117			

*p<0,05, **p<0,01

Tablo 17’deki tek yönlü ANOVA testi sonuçları dikkate alındığında modelde yer alan toplam ifadelerden sadece mesleğe devam bağlılığı ölçeğindeki MDEB1(F:6,147; p<0,05) “Mesleğime şu anda meslek değiştirmeyecek kadar çok emek verdim.”, MDEB2 (F:3,677; p<0,05) “Şu an meslek değiştirmek benim için çok zor bir durumdur.” ve MDEB3 (F:3,090; p<0,05) “Eğer mesleğimi değiştirirsem hayatımdaki pek çok şey aksayacaktır.” ve raporlama bağımsızlığı ölçeğindeki RB2 (F:7,002; p<0,01) “Üst yönetim denetim raporunu hazırlama sürecinde müdahalede bulunmaz.” ifadelerinin ortalamalarının iç denetçilerin öğrenim düzeylerine göre istatistiki olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir.

4.10.Deneyim Süresine Göre Gruplar Arası Farklılıklar

İç denetçilerin mesleki etik algılarının, mesleki bağımsızlık algılarının ve mesleki bağlılıklarının iç denetçilerin deneyim sürelerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla “tek yönlü ANOVA testi” gerçekleştirilmiştir. İç denetçilerin deneyim sürelerine göre değişkenler ve ifadeler temelinde gerçekleştirilen tek yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo 18 ve Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 18. Mesleki Etik, Mesleki Bağımsızlık ve Mesleki Bağlılığın Deneyim Süresine Göre Gruplar arası Farklılıklara yönelik ANOVA testi sonuçları

		Kareler Toplamı	Df	Ortalama Kare	F	Anlamlılık
Meslek Etiği	Gruplar arası	,637	5	,127	,737	,597
	Grup İçi	19,372	112	,173		
	Toplam	20,009	117			
Mesleki Bağımsızlık	Gruplar arası	1,037	5	,207	,466	,801
	Grup İçi	49,812	112	,445		
	Toplam	50,849	117			
Mesleki Bağlılık	Gruplar arası	2,647	5	,529	1,648	,153
	Grup İçi	35,987	112	,321		
	Toplam	38,633	117			

*p<0,05, **p<0,01

Tablo 18'deki tek yönlü ANOVA testi analiz sonuçları incelendiğinde ve ana değişkenler dikkate alındığında iç denetçilerin mesleki etik algılarına (F:0,737; p>0,05), mesleki bağımsızlık algılarına (F:0,466; p>0,05) ve mesleki bağlılıklarına (F:1,648; p>0,05) ilişkin ortalamalarının iç denetçilerin deneyim sürelerine göre istatistiki olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar ise H7a, H7b ve H7c hipotezlerinin desteklenmemesini gerektirmektedir.

H7a: İç denetçilerin <i>meslek etiği algıları deneyim süresine</i> göre farklılaşmaktadır.	DESTEKLENMEDİ
H7b: İç denetçilerin <i>mesleki bağımsızlık algıları deneyim süresine</i> göre farklılaşmaktadır.	DESTEKLENMEDİ
H7c: İç denetçilerin <i>mesleki bağlılıkları deneyim süresine</i> göre farklılaşmaktadır.	DESTEKLENMEDİ

Tablo 19. Öğrenin Düzeyine Göre Ölçek İfadelerindeki Gruplar Arası Farklılıklara Yönelik ANOVA testi sonuçları

		Kareler Toplamı	df	Ortalama Kare	F	Anlamlılık
MDUB1	Gruplar arası	15,396	5	3,079	3,401	,007*
	Grup İçi	101,392	112	,905		
	Toplam	116,788	117			
MDEB6	Gruplar arası	14,271	5	2,854	2,631	,027*
	Grup İçi	121,492	112	1,085		
	Toplam	135,763	117			

*p<0,05, **p<0,01

Tablo 19'daki tek yönlü ANOVA testi sonuçları dikkate alındığında modelde yer alan toplam ifadelerden sadece mesleğe duygusal bağlılık ölçeğindeki MDUB1(F:3,401; p<0,05) "Mesleğim, imajım için önemlidir." ve mesleğe devam bağlılığı ölçeğindeki MDEB6 (F:2,631; p<0,05) "Şu an meslek değiştirmek benim için önemli ölçüde fedakârlık yapmamı gerektiren bir durumdur." ifadelerinin ortalamalarının iç denetçilerin deneyim sürelerine göre istatistiki olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir.

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada yapılan analiz sonucunda iç denetçilerin, denetim faaliyetlerini programlama aşamasında bağımsız davrandıkları ve inceleme bağımsızlığı yönünden değerlendirildiğinde de iç denetçilerin faaliyetlerle ilgili incelemelerde bulunduğu sırada bağımsızlık düzeyinin yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Aynı zamanda bir diğer alt değişken olan raporlama bağımsızlığında ise iç denetçilerin denetim sürecinin raporlanması aşamasında üst yönetimden bağımsız hareket edebildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bir diğer ifadeyle bir kuruma bağlı olarak çalışan iç denetçilerin her ne kadar kurum içerisinde mesleki bağımsızlık algılarının kısıtlı olabileceği düşünülse de bağımsızlıklarını koruyabildikleri yapılan çalışma sonucunda ortaya konulmuştur.

Kamuda görev alan iç denetçilerin, denetim faaliyetlerini yerine getirirken bir takım kurallara uymaları beklenmektedir. İç denetçilerin davranışlarını çevreleyen bu kurallar "etik değerler" olarak ifade edilmektedir. Etik değerler kamu çalışanlarının, kamusal faaliyetlerini uygularken hangi davranışları sergilemesi gerektiğini ifade etmektedir. Yapılan bu çalışmada Devlet üniversitelerinde görev alan iç denetçilerin sahip oldukları mesleki etik algılarının; denetim faaliyetlerinin programlanması, incelenmesi ve raporlanması aşamalarındaki mesleki bağımsızlık algıları üzerindeki etkisi ele alınmıştır. Analiz sonucunda iç denetçilerin mesleki etik algılarının mesleki bağımsızlık algıları üzerinde istatistiki olarak anlamlı ve pozitif yönde bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda iç denetçilerin mesleki bağımsızlıklarının artmasının meslek etiğine uygun olarak davranılması ile mümkün olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

İç denetçilerin mesleki etik algılarının, mesleki bağımsızlık algılarının ve mesleki bağlılıklarının demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ele alınmıştır. Bu kapsamda yapılan analiz sonucunda iç denetçilerin mesleki etik algılarının, mesleki bağımsızlık algılarının ve mesleki bağlılıklarının cinsiyetlerine göre istatistiki olarak farklılaşmadığı, iç denetçilerin mesleki

bağımsızlık, etik ve bağlılık algılarının cinsiyetleri ne olursa olsun farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Diğer bir demografik değişken olan medeni duruma göre iç denetçilerin mesleki etik, bağımsızlık ve bağlılık algılarının farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde ise mesleki etik ve bağımsızlık algılarının istatistiki olarak anlamlı bir şekilde farklılaştığı özellikle evli durumunda olan iç denetçilerin mesleki etik ve mesleki bağımsızlık algılarının yüksek seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın mesleki bağlılıklarının medeni durumlarına göre istatistiki olarak farklılaşmadığı görülmüştür. Aynı zamanda gerçekleştirilen inceleme sonucunda iç denetçilerin meslek etiği algılarının, mesleki bağımsızlık algılarının ve mesleki bağlılıklarının yaşlarına, öğrenim düzeylerine ve deneyim sürelerine göre istatistiki olarak farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Yapılan çalışmaya ilişkin yerli ve yabancı literatür incelendiğinde mesleki bağlılık ile ilgili birçok çalışmanın olduğu gözlemlenmiştir. Fakat, yapılan yerli çalışmalarda mesleki bağlılıkla ilgili çalışmaların çoğunlukla sağlık ve eğitim sektöründe ele alınması dikkat çekmektedir. Aynı zamanda mesleki bağlılık ile birlikte etik kavramının çalışmalarda sıklıkla kullanıldığı da görülmektedir. Bu çalışmada mesleki bağlılık ile birlikte ele alınan mesleki bağımsızlık değişkeninin ise yapılan yabancı çalışmalarda daha spesifik başlıklarla kullanıldığı görülmektedir fakat; yerli literatür incelendiğinde bununla ilgili bir çalışmanın denetim alanında bulunmadığı görülmektedir. Çalışmanın özgün tarafı mesleki bağlılık ölçeğine etik değişkenin yanı sıra mesleki bağımsızlık değişkeninin de dâhil edilmesiyle oluşturulmuş olmasıdır.

Çalışmanın teorik ve uygulama kısmında ortaya çıkan sonuçlar kapsamında iç denetçilerin; mesleklerinde bağımsız olmalarının denetim faaliyetlerinden beklenen performansı daha iyi yönde etkilediğini ve mesleki bağlılıklarını arttırdığı söylenebilir. Aynı zamanda iç denetçilerin mesleki etik kuralları iyi bilip uygulaması ve iç denetim standartlarına hâkim olup, standartlara uygun hareket etmesi mesleki bağlılıklarının artmasına da önemli bir katkıda bulunmaktadır. Çalışma Kamu Üniversitelerinde çalışan iç denetçileri kapsamaktadır. Üniversite kültürü idari personel olan İç denetçileri de kapsamaktadır. Çalışmanın diğer kamu kuruluşunda ve özel sektörde çalışan iç denetçilere de yapılarak benzerlik veya farklılıklar olup olmadığı ve kurum kültürünün aynı konu üzerinde etkisi incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Ahmad, Z.A & Hamid, N.A & Afifah, N & Amin, M.D. (2023). An Internal Auditor's Commitment to Independence: The Effect of Professional Scepticism, Self-Efficacy and Job Satisfaction. *Accounting and Finance Research*, doi: 10.5430/afr.v12n2p39
- Alaa, A.D. & Taha. (2023). "Internal auditors independence under workplace bullying stress: an investigative study". *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, doi: 10.1108/jiabr-09-2022-0239.
- Ali, F., Rasoolimanesh, S. M., Sarstedt, M., Ringle, C. M., & Ryu, K. (2018). "An assessment of the use of partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM) in hospitality research", *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 30(1) 514-538.
- Anderson, J. C., & Gerbing, D. W. (1988). Structural equation modeling in practice: A review and recommended two-step approach. *Psychological Bulletin*, 103, 411-423.
- Aryanto, A., Novriansa, A & Farhan, M. (2023). Gender Differences in Role Conflict and Role Ambiguity on Commitment to Independence. *Akuntabilitas*, doi: 10.29259/ja.v17i1.20380.
- Aslan, B. (2010). Bir Yönetim Fonksiyonu Olarak İç Denetim. *Sayıştay Dergisi*, Sayı:77, Nisan-Haziran 2010, 63-86.

- Bagozzi, R. P. ve Yi, Y. (1988). On the evaluation of structural equation models. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 16(2), 74-94.
- Bowerman, B. L. ve O'connell, R. T. (1990). Linear statistical models: An applied approach. Brooks/Cole.
- Cohen, J. ve Hanno, D. M., (1993). An Analysis of Underlying Constructs Affecting the Choice of Accounting as a Major. *Issues in Accounting Education*, 8(2), 219-238.
- Dülgeroğlu, İ. (2017). Son Tüketicilerin Değer Bilinci ve Fiyat-Kalite İlişkilerinin İnternet Üzerinden Satın Alma Davranışı Üzerindeki Etkisi: Kırklareli İlinde Bir Araştırma. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(1), 53-63.
- Dwi, Sulistiani., Fantika, F., Puspitasari., S. ve Ma'rifatul, Hasanah. (2023). The Role Of Independence And Effectiveness Of Internal Audit To Good University Governance. *Jurnal Reviu Akuntansi dan Keuangan*, doi: 10.22219/jrak.v13i1.25539.
- Eklöv Alander, G. (2023). Internal auditor independence as a situated practice: four archetypes. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 36(9), 108-134. <https://doi.org/10.1108/AAAJ-08-2019-4137>.
- Erken, H. (2009). Denetimde Bağımsızlık Kavramı. *Denetim Dergisi*, 1, 16-27.
- Fornell, C. ve Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error: Algebra and statistics. *Journal of Marketing Research*, 18(3), 382-388.
- Garson, G. D. (2016). Partial Least Squares: Regression and Structural Equation Model, Asheboro, Statistical Associates Publishing.
- Gerekan, B., Şendurur, U. ve Yıldırım, M. (2023). Mediating Role of Professional Commitment in the Relationship Between Technostress and Organizational Stress, Individual Work Performance, and Independent Audit Quality. *Employee Responsibilities and Rights Journal*, doi: 10.1007/s10672-023-09450-9.
- Gül, H. ve Erol, M. (2016). Muhasebe meslek mensuplarında işe bağlılık ve çalışma ahlakının mesleki etik davranışına etkisi. *Mali Çözüm Dergisi*, 51- 74.
- Günlük, M., Özer, G. ve Özcan, M. (2013). İş Memnuniyetinin Muhasebecilerin Örgütsel Bağlılık ve İşten Ayrılma Eğilimleri Üzerindeki Etkisi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*. 9(20), 57-76.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E. ve Tahtam, R. L. (2006). Multivariate Data Analysis, New Jersey, USA, Pearson Education LTD.
- Hair, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C., & Sarstedt, M. (2017). A primer on partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM), (2nd Edition), Thousand Oaks: Sage Publications.
- Hatunoğlu, Z. ve Koca, N. (2020). Bağımsız Denetçinin Eğitim Seviyesi ve Mesleki Tecrübesine Göre Mesleki Bağlılık ve Denetimde Kalite Algı Düzeyi. doi: 10.33437/KSUSBD.735605.
- Henseler, J., Ringle, C. M. Ve Sinkovics, R. R. (2009). The use of partial last squares path modelling in international marketing. *Advances in International Marketing*, 20, 277-319.
- Inês, Sofia, Sousa, Marques., Maria, Major., Maria, do, Rosário, Da, Veiga. (2019). Auditor Independence: A Qualitative Study of the Perceptions of Auditors. doi: 10.15640/IJAT.V7N1A2.

- Itsaso, B. ve Marcela, E-P. (2018). The Influence of Auditors' Commitment to Independence Enforcement and Firms' Ethical Culture on Auditors' Professional Values and Behaviour. doi: 10.1108/S1574-076520180000021002.
- Karakas, A., Saban, M. ve Aslan, A. (2017). Muhasebe Meslek Mensuplarının Kişilik Özelliklerinin İş Tatmini ve Mesleki Bağlılıklarına Etkisi. *Mali Çözüm Dergisi*. 144, 41-62.
- Melati, A. L., Sutrisno, T. ve Aulia, R. (2020). Auditors' professional commitment, time budget pressure, independence, and audit quality: The Audit Board of the Republic of Indonesia Experience. *International Journal of Research In Business and Social Science*, doi: 10.20525/IJRBS.V9I6.919.
- Meyer, J.P ve Allen, N.J. ve Smith, C.A (1993). Commitment to Organizations and Occupations: Extension and Test of a Three-Component Conceptualization. *Journal of Applied Psychology*, 78, 538-551.
- Nascimento, J. C. H. B. ve Macedo, M. A. S. (2016). Structural equation models using partial least squares: An example of the application of Smartpls® in accounting Research. *REPeC*, 10(3), 282-305.
- Nunnally, J.C. and Bernstein, I.H. (1994) The Assessment of Reliability. *Psychometric Theory*, 3, 248-292.
- Özer, G. ve Uyar, M. (2010). Muhasebecilerin Etik Oryantasyonlarının Mesleki Bağlılığa Etkisi Üzerine Bir İnceleme. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. 48, 89-100.
- Razana, Juhaida, J., Zuraidah, Mohd, S., Rashidah, Abdul, R. ve Normah, O. (2013). Auditors' Independence, Experience and Ethical Judgments: The Case of Malaysia.
- Saher, A. (2021). The perceptions of loan officers and auditors of factors affecting auditor independence: Evidence from Palestine. doi: 10.5267/J.AC.2021.1.024.
- Sarstedt, M. & Ringle, C. M. ve Hair, J. F. (2017). Partial least squares structural equation modeling (Eds. Christian Homburg, Martin Klarmann, Arnd Vomberg), *Handbook of Market Research*, Springer International Publishing, 1-40.
- Selimoğlu, S. K. ve Yeşilçelebi G. (2014). Mesleki Aidiyetin Bağımsız Denetim Kalitesi Üzerine Etkisi: Bağımsız Denetçiler Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe Ve Finansman Dergisi* (64), 27-52. <https://doi.org/10.25095/mufad.396489>.
- Streukens, S. ve Leroi-Werelds (2016). *SaraIndustrial management + data systems*, 116(9), 1922 – 1945.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.), Boston: Allyn and Bacon.
- Thuweba, N, K. (2014). Factors Affecting Internal Audit Independence: A Case Study of Technical University of Mombasa. *European Journal of Business and Management*.
- Tuan, Mansor, Akmalia, M., Ariff., Hafiza, Aishah, H. (2020). Whistleblowing by auditors: the role of professional commitment and independence commitment. *Managerial Auditing Journal*, doi: 10.1108/MAJ-11-2019-2484.
- Victor, Pattiasina., Muhamad, Yamin, Noch., Herman, Surijadi., Muhammad, Amin., Eduard, Yohannis, Tamaela. (2021). The relationship of auditor competence and independence on audit quality: An assessment of auditor ethics moderation and professional commitment. doi: 10.32400/IAJ.31289.

- Yulianti, Yulianti., Moh., Wahyudin, Zarkasyi., Harry, Suharman., Roebiandini, Soemantri. (2023). Effects of professional commitment, commitment to ethics, internal locus of control and emotional intelligence on the ability to detect fraud through reduced audit quality behaviors. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, doi: 10.1108/jiabr-02-2021-0076.
- Yusnaini, Yusnaini., Tertiarto, Wahyudi. (2023). The Effect of Independence, Role Conflict, and Internal-External Auditor Relationship on Audit Quality: Case at Universities in Indonesia. *Journal of economics, finance and management studies*, doi: 10.47191/jefms/v6-i7-22.
- Yücel, R., Günlük, M. Ve Sulu, S. (2019). Meslek Etiği Kuralsızlık Davranışı İlişkisinde Makyevelist Özelliklerin Rolü: Meslek Mensupları Üzerinde Bir Araştırma, 4. Uluslararası GAP İşletme Bilimleri ve Ekonomi Kongresi, 61-69.
- Zaini, Afzan, Ahmad., Nurhaiyyu, Abdul, Hamid., Nur, Afiqah, Md, Amin. (2023). An Internal Auditor's Commitment to Independence: The Effect of Professional Scepticism, Self-Efficacy and Job Satisfaction. *Accounting and Finance Research*, doi: 10.5430/afr.v12n2p39.